

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС

«Медіакомпетентність як інноваційна практика організації навчально-виховного процесу»

Автори: Ємцова В.О., Піддубний С.А., вчителі історії ЗОШ I-III ст. №64, м.Маріуполь

МЕДІАОСВІТА НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ

Анотація: Стаття присвячена питанню формування медіаосвітніх компетентностей учнів середнього та старшого шкільного віку з курсу історії. Аналізується сучасний стан медіаосвіти, надаються рекомендації щодо використання методів і прийомів медіаграмотності у процесі організації навчальної і пошукової роботи з суспільствознавства.

Ключові слова: медіаосвіта, медіаграмотність, медіакомпетентність, медіатекст.

Постановка проблеми

Сучасна українська освіта в умовах євроінтеграції потребує докорінних змін. Реформи, розпочаті Міністерством освіти і науки у 2014-2015 рр., продовжили оновлення державних освітніх стандартів та змінили концептуальні підходи до основних завдань загальної освіти. В умовах змін та переорієнтування національного шкільництва на перший план виходить створення якісно нової системи освітніх закладів та наповнення навчального процесу методами і прийомами, які забезпечують формування життєвих компетенцій учнів. Поряд з здоров'язберігаючою, комунікативною, моделюючою, прогностичною компетенціями в умовах розвитку інформаційного суспільства чільне місце у підготовці учня до конкурентоспроможності на ринку праці та в житті зайняла медіаграмотність. Актуальність нашого дослідження полягає в потребі детального аналізу методів і прийомів медіаосвіти на уроках суспільствознавства, а саме історії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє нам зробити висновок, що, завдячуючи плідній роботі науковців Академії української преси та спільноти медіаосвітян, зроблений великий крок у дослідженні проблеми впровадження медіаосвіти у навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл України. Серед вітчизняних авторів, які активно досліджують суспільствознавчий напрямок медіаосвіти, виділяємо О.А. Бондаренко, О.В. Волошенюк, А.П. Мокрогуза, Г.В. Онковича, О.М. Плющ. В Росії провідними дослідниками медіаосвіти є О.В. Федоров, І.В. Челишева, Э.В. Мурюкіна, І.В. Васильєв тощо. У 2010-2015 рр. світ побачили навчальні програми варіативних курсів з медіаосвіти та збірки уроків в галузі суспільствознавства з елементами медіаосвіти, семінарів і конференцій з проблем медіаграмотності, що збагатили науково-педагогічний простір. Але поряд з тим існує потреба подальшого аналізу впровадження методів і прийомів медіаграмотності на уроках історії.

Основними завданнями дослідження є: аналіз існуючої концепції впровадження медіаосвіти в Україні та її практичне застосування в сучасних умовах існування суспільствознавчої освіти, виділення основних методів і прийомів медіаосвіти на уроках історії та наведення прикладів використання технологій медіаграмотності в навчально-виховному процесі, створення рекомендацій для подальшого розвитку медіакомпетентності учнів.

Виклад основного матеріалу

У 2010 році Національна академія педагогічних наук прийняла Концепцію запровадження медіаосвіти в Україні, яка розрахована на 2010-2016 рр. Етапи реалізації Концепції були розподілені за принципом експерименту (до 2013 р.) та поступового укорінення медіаосвіти та стандартизації вимог (до 2016 р. включно) [5].

Ефективна медіаосвіта можлива лише за реалізації одночасно декількох напрямків:

- розробка психологічно обумовлених і адаптованих програм варіативних курсів всіх ступенів загальної освіти;
- інтеграція медіаосвіти в усі освітні галузі;
- впровадження профільного рівня медіаосвіти;
- активне залучення позакласної роботи гуртків, секцій;
- залучення освітян, учнів та їх батьків до спільного навчально-пошукового процесу [6].

Процес впровадження медіаосвіти за положеннями Концепції добігає кінця, і наразі існують як здобутки, так і проблеми із практичною реалізацією положень зазначеної Концепції.

Серед здобутків окреме місце займає діяльність Академії педагогічної преси, яка очолює процес впровадження медіаосвіти в середовищі педагогів, проводить медіаосвітні тренінги, курси підвищення кваліфікації вчителів, розробляє широкий спектр науково-методичної літератури, посібників, збірників, проводить науково-пошукову і дослідницьку роботу засобами конференцій, семінарів, дидактичного практикуму. Все це збагачує вітчизняну педагогіку і дидактику, покращує рівень медіаосвітнього руху в Україні.

Аналіз результатів першого підготовчого етапу всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти дає змогу стверджувати, що критична маса учасників нової фахової спільноти набирає сили [8, с. 74].

Серед бар'єрів впровадження медіаосвіти визначаємо:

- застаріле і недостатнє матеріально-технічне забезпечення навчально-виховного процесу;
- недостатня кількість підготовлених фахівців;
- перевантаження навчальних планів і відсутність автономії навчальних закладів у виборі варіативних курсів [3, с. 22].

Більшість зазначених нами бар'єрів є наслідком незацікавленості держави на попередніх етапах впровадження медіаосвіти. На фоні відсталості вітчизняної педагогічної науки та більш пізнього впровадження медіаграмотності українська школа залишається не готовою до реальної і повноцінної реалізації положень Концепції.

Закономірним результатом здобутків і проблем впровадження медіаосвіти є дії сучасної освітянської спільноти. Усвідомлюючи загрозу інформаційних небезпек, аналізуючи наявні в загальній освіті медійні і технічні можливості, вона хоч і не системно, але впроваджує елементи медіаосвіти та медіаграмотності. Загальна картина медіаосвіти в Україні постає як первісний етап накопичення знань і досвіду з медіаграмотності з урахуванням національного характеру медіаобізнаності та медіакультури населення.

Сучасне суспільствознавство й історія в цілому переживають часи стрімкого переосмислення. Історія перестає бути наукою минулого і трансформується в науку досвіду і прогнозування. Серед основних напрямків подальшого розвитку історичного компо-

ненту базової освіти стає медіакомпетентність. Це визначається тим, що саме історія, правознавство, етика та інші предмети суспільствознавчої галузі дають відповіді на суспільні запити, серед яких найголовнішими постають: проблема усвідомлення власної ідентичності, цивілізаційного вибору, прийняття загальнолюдських цінностей.

Сучасна навчальна програма з історії, особливо в старших класах, насичена подіями, термінами, особистостями, процесами. Під час вивчення матеріалу учень набуває нових навичок і здібностей. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти серед завдань суспільствознавчої галузі виокремлює забезпечення реалізації можливостей розвитку учня як вільної особистості з творчим і критичним мисленням, власною самоідентифікацією з подальшою самореалізацією в житті [4]. Виконання цих завдань можливо не тільки із залученням вже традиційних методів навчання, а й реалізації медіаосвітніх технологій.

В межах медіаосвіти можливий розвиток умінь орієнтуватися в сучасних інформаційних потоках, підвищення рівня медіаграмотності школярів, зміна їхньої позиції при сприйнятті різних медіатекстів — з пасивного поглинання до критичного аналізу одержуваної інформації.

Кінцевою метою медіаосвіти є розвиток медіаграмотності учнів, що сприяє спілкуванню з медіа під критичним кутом зору, розумінню значимості медіа в житті кожної людини [9].

Отже, медіаграмотність стає провідним компонентом для людини інформаційної цивілізації, а суспільствознавча освіта з комплексним медіаосвітнім супроводом робить людину готовою, а значить, захищеною перед загрозою інформаційної або медіанебезпеки: пропаганди, маніпулювання суспільною думкою, підміни цінностей, розмивання ідентичності як особистості, так і культурних, етнічних, конфесіональних спільнот.

Практичне застосування технологій медіаосвіти на уроках історії достатньо різноманітне, але воно потребує декількох невід’ємних одна від одної умов:

- належне матеріально-технічне і науково-методичне забезпечення;
- достатній і високий рівень оволодіння вчителем освітніх технологій і компетенцій;
- системність та черговість використання елементів медіаграмотності;
- рефлексія та корекція здобутих знань і навичок;
- моніторинг та самоаналіз досягнень і прогалин в освітній діяльності.

Дотримання цих умов надає можливість вчителю вдало реалізовувати медіаосвітні програми і компоненти, які характеризуватимуться комплексною роботою і системністю наслідків.

Серед основних помилок сучасної освітянської спільноти в умовах сьогодення стану загальної середньої освіти виділяємо наступне:

- несистемність використання технологій;
- порушення принципу послідовності пізнавальної діяльності учня;
- перевантаження і недоцільне використання тих чи інших методів і прийомів медіаосвіти;
- недотримання об’єктивності і неупередженість, підміна змісту медіатекстів власним судженням;
- акцент другорядних фактів, нівелювання основного інформаційного навантаження.

Ці помилки викликані через перехідний етап розвитку освітнього простору, а саме відмова від тоталітарної колективістської педагогіки, централізму освіти, засилля дидактики, монополізму джерел інформації до автономізації навчальної діяльності, права вибору та особистісної ідентифікації на основі плюралізму думок і гуманістичних цінностей. Подолати означені недоліки допомагає широкий інструментарій методів і прийомів медіаосвіти, які бажано використовувати в процесі підготовки і проведення уроків історії в середній і старшій школі.

Основним об'єктом медійного дослідження є медіатекст, що в традиційному розуміння є наративом, тобто носієм інформації. Медіатексти за характером передачі та відтворення інформації поділяються на:

- усні (промови, виступи, казки, перекази, міфи);
- графічні (хроніки, літописи, статті, епістолярна та мемуарна спадщини, архіви);
- аудіальні (голосові, радіоповідомлення, пісні);
- візуальні (картини, плакати, скульптури);
- динамічні (вистави, фільми, спогади);
- археологічні.

Розуміння відмінностей засобу передачі інформації надає можливість точно і ефективно використовувати різні за призначенням і формою методи медіаосвіти.

Як приклад, набирає популярності у педагогів і учнів метод критичного осмислення та медіааналізу нетрадиційних медіатекстів, наприклад, документального і художнього кіно на уроці [2, с. 333]. Це є позитивним зрушенням у відході від схоластичного і догматичного вивчення історії.

На уроках історії вчитель є завжди ініціатором і консультантом медіаосвіти, постаючи експертом, радником, провідником, опорою для учнів у їх пошуку і саморозвитку. Роль вчителя на уроці залежить від форми і місця уроку в навчальній темі. Якщо на вступних уроках вчитель завжди є першовідкривачем і провідником, то на етапах осмислення нового матеріалу він виступає консультантом і куратором навчального пошуку учнів. Цікавим є місце уроків рефлексії і корекції навчальних досягнень учнів. Місце вчителя на означених уроках з використанням медіаосвітніх технологій полягає в позиції порадника та експерта. Так само як змінюється місце вчителя, так і еволюціонує у своїй ідентифікації і учені. Виконуючи вправи з медіаграмотності, учень поетапно змінює свою роль — від споживача, свідка, спостерігача до активного учасника і автора медіапроцесу. Якщо учень проходить цей шлях комплексно і стає в подальшому ініціатором пошуку об'єктивної інформації, то саме тоді вчитель може вважати цілком виконаним завдання розвитку медіакомпетенції учня.

Урок історії складний за структурою і відмінний від предметів природничого і математичного напрямку. Під час підготовки та проведення він вимагає від нас постійного відпрацювання набутих навиків і знань в умовах інформаційного перенасичення. Тому для учителя буде цікавим і корисним використання елементів медіаграмотності.

Відповідно до етапу уроку історії можна скласти наступну рекомендацію щодо використання прийомів медіаграмотності (Див. таб. 1). Результати авторського пошуку відображає таблиця, яка скеровує вчителя на використання диференційованих за складністю і спрямованістю прийомів навчально-пізнавальної діяльності з елементами медіаосвіти.

Таблиця 1. Прийоми та методи медіаосвіти на уроці історії

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ УРОКУ		МЕТОДИ І ПРИЙОМИ	ФОРМА
І. Фаза евокації	Оголошення теми та мети уроку	Метод незакінченого речення «Після цього уроку я зможу...» Постановка проблемних питань Інструктаж з медіаграмотності	Індивід. Фронт. Фронт.
	Мотивація пізнавальної діяльності учнів	Інтерактивна вправа «Фотоасоціації» Метод історичної ретроспективи Метод асоціативного куща	Групова Парна Індивід.
	Актуалізація знань учнів	Метод логічного ланцюжка Метод Резюме	Індивід. Індивід.
ІІ. Фаза осмислення	Стадія побудови знань, вивчення нового матеріалу	Вправа розвитку логічного мислення «Визнач пріоритети» Комунікаційний ланцюжок Лассуелла Структуроване повідомлення за моделлю «піраміда» (правильна або перевернута) Вправа на поточне закріплення «Експерти проти журналістів» Прийоми критичного мислення. Вправа «Встановіть відповідність» Робота з логічно-хронологічною таблицею Розвиток аналітичного мислення. Вправа «Декодування тексту» Вправа «Згоден / Незгоден...» Аналіз та «дешифрування» медіатекстів	Групова Індивід. Парна, індивід. Групова Групова Групова Групова Індивід. Індивід., парна Групова
ІІІ. Рефлексія	Стадія консолідації знань	Вирішення проблемних питань Творча лабораторія медіаосвіти «Новини в різних медіа» Метод інфографіки Метод відсіювання Оцінювання власної роботи учнів в групах «Кубик аналізу ознак понять»	Фронт. Групова Індивід., парна Парна Індивід. Індивід.
	Підбиття підсумків уроку	Вправа-резюме «Телефонний дзвінок до відсутнього на уроці учня» Методика аргументованої оцінки	Індивід. Індивід.
ІV. Домашнє завдання		Створення медіапродуктів Образно-сміслові конструкції	Диференц.

Використання зазначених методів не тільки сприятиме формуванню в учнів медіакомпетенції, але й зробить урок історії динамічним, цікавим, «незвичним» та ефективним. Але методи і прийоми повинні супроводжуватися обов'язковим детальним інструктажем і наочним забезпеченням. Рекомендується на окремих уроках крок за кроком відпрацьовувати методи, особливо такі як: декодування тексту, комунікаційного ланцюжка, структурованих повідомлень [10, с.13], поступово збільшуючи самостійність учнів в процесі їх подальшого виконання. Для більш зручної роботи бажано розробити і зафіксувати з учнями письмові (надруковані) рекомендації до виконання медіаосвітніх вправ. Це надає уроку чіткості, а учням зручності і впевненості у своїх діях.

Треба зазначити той факт, що медіаосвіта передбачає не тільки класну, але й позакласну роботу вчителя і учня.

Отже, на уроці історії засобами медіаграмотності учень здобуває комунікативну і медійну компетенцію у процесі сприймання, обумовленого минулим досвідом, надбаними знаннями, вміннями людини, її психічним розвитком.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Отже, медіаосвіта на уроках історії є важливою складовою формування життєвих компетентностей учнів, а саме орієнтування їх в інформаційному просторі, його усвідомлене сприйняття, переробка медійних даних, формування власної критично виваженої аргументованої думки.

Аналіз сучасного стану медіаосвіти засвідчує відсутність комплексної реалізації Концепції, що створює передумови укладання більш практичної і всеосяжної програми медіаосвіти української загальноосвітньої школи у найближчі роки. Цей факт вимагає від науковців, освітян звернути більшу увагу на медіаосвіту як реальний засіб покращення якості навчально-виховного і пізнавального процесу і захисту від медійної небезпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко О.А. Сучасні технології медіаосвіти / О.А. Бондаренко // Збірник статей методологічного семінару «Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив. – К., 2013. – С. 119 – 131.
2. Васильев И.В. Формирование медиаграмотности у учащихся старших классов на уроках истории на материалах документального и художественного кинематографа / И.В. Васильев, Г.В. Лаврентьев // Труды молодых ученых Алтайского государственного университета. – 2013. – №10. – С. 332 – 334.
3. Впровадження медіаосвіти та медіаграмотності в загальноосвітніх школах України. Звіт за результатами комплексного дослідження на замовлення Українського медійного проекту («У-Меділ») Інтерньюз Нетворк. - [\[Електронний ресурс\]](#). – К., 2015. – 28 с.
4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти . Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011. № 1392.
5. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. Постанова Президії Національної академії педагогічних наук України 20 травня 2010 р. протокол №1-7/6-150. – К., 2010. – [\[Електронний ресурс\]](#).
6. Мокрогуз А.П. К вопросу готовности введения медиаобразования в украинской школе / А.П.

Мокрогуз // Медиаобразование. Российский журнал истории, теории и практики медиапедагогика, 2014. - №4. – С. 82 – 92.

7. Медіаосвіта та медіаграмотність: підр.[Ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк; за наук. ред. В.В. Різуна]. - К.: Центр вільної преси, 2013. - 352 с.

8. Найдьорова Л.А. Основні напрями і перші підсумки експериментального впровадження медіаосвіти на всеукраїнському рівні / Л.А. Найдьорова // Збірник статей методологічного семінару «Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив. – К., 2013. - С. 63 – 79.

9. Пензай С.М. Медіаосвіта як процес розвитку й саморозвитку особистості сучасного школяра / С.П. Пензай // Урок. Форум педагогічних ідей. – [[Електронний ресурс](#)].

10. Фірсіна С.І. Комунікація та медіа / С.І. Фірсіна // Практична медіаосвіта: авторські уроки. Збірка [Ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк; За науковою редакцією В.В. Різуна]. – К.: Академія української преси, Центр вільної преси, 2013. – С. 10 – 31.

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА УРОКУ З КУРСУ «ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ» ДЛЯ УЧНІВ 7 КЛАСУ

Тема. Аравія в середні віки. Виникнення і розповсюдження ісламу

Мета:

1. Ознайомити учнів з історичними подіями та процесами:

- виникнення і становлення ісламу як світової релігії;
- заснування і розвиток Арабського халіфату;
- досягнення арабської цивілізації;
- сприяти формуванню історико-предметних компетенцій:
- розвивати навички роботи з медіатекстами;
- вдосконалювати вміння співпраці в групах;
- ознайомити з основами аналітичного та критичного мислення;
- вдосконалювати комунікативну, аналітичну, інформаційну компетенцію учнів;
- формувати навички медіаграмотності учнів.

2. Виховувати в учнів:

- гуманістичні традиції; взаємоповагу до багатоманітності думок і суджень;
- толерантність, поважне ставлення до історії інших народів; віротерпимість, розуміння взаємовпливу та взаємодії цивілізацій світу.

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- показувати на карті основні напрямки завоювань арабів, територію Арабського халіфату;
- дати оцінку діяльності пророка Мухаммада та халіфів;
- використовувати технології критичного опрацювання медіатекстів;
- висловлювати та обґрунтовувати власне судження.

Терміни: Арабський халіфат, Аравія, бедуїни, пророк, халіф, Мекка, Медина, Коран, Суна, медресе.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: стінна карта «Арабський халіфат VII-XI ст.», атласи, підручник (див. бібліографію), картки із завданнями, плакати, ІКТ, зошити.

БІБЛІОГРАФІЯ

Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін: посібник для вчителя/ За ред. В. Іванова, О. Волошенюк, О. Мокрогуза. – К.: Центр вільної преси, АУП, 2016. – 201 с.

Медіаосвіта та медіаграмотність: підр./ Ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк; за наук. ред. В.В. Різуна. - К.: Центр Вільної Преси, 2013. - 352 с.

Пометун О.І. Всесвітня історія: підруч. Для 7 кл. загальноосвіт. Навч.закладів/ О.І.Пометун, Ю.Б. Малієнко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2015. – С. 39 – 49.

Філатова О.Д. Робота над медіатекстами на уроках літератури і історії як шлях дов провадження шкільної медіаосвіти / О.Д. Філатова, Л.В. Хорольська. - [\[Електронний ресурс\]](#).

СТРУКТУРА УРОКУ

Структурні компоненти уроку	Методи і прийоми	№ слайду	час
Фаза евокації			
I. Організаційний момент	Слово вчителя.	1	1 хв.
II. Актуалізація опорних знань учнів	Вправа «Асоціації».	2	3 хв.
III. Мотивація пізнавальної діяльності учнів	Слово вчителя.	3	2 хв.
IV. Оголошення теми та мети уроку	Повідомлення теми уроку.	4	2 хв.
Фаза осмислення			
V. Вивчення нового матеріалу. Осмислення нових знань і умінь учнів.	Вправа «Співставляй та аналізуй». Бесіда. Робота в групах. Комплексна робота з текстом підручника. Історичне дешифрування. Аналіз медіатексту. Технологічна карта (монарх). Робота з картою. Перегляд фрагментів документального фільму. Доповідь учня. Вправа «Історична новина».	5-18	24 хв.
Фаза рефлексії			
VI. Рефлексія	Історична загадка. Оцінювання учнями власної роботи на уроці.	19-20	6 хв.
VII. Підбиття підсумків уроку	Підсумок. Оцінювання.		4 хв.
VIII. Домашнє завдання	Інструктаж щодо виконання.	21	1 хв.

ХІД УРОКУ

Клас поділений заздалегідь на три групи, кожна з яких отримує комплект додатків й словник термінів для роботи на уроці.

ФАЗА ЕВОКАЦІЇ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Перевірка присутності учнів на уроці, підготовка учнів до уроку.

Створення робочого настрою.

Слайд 1

Психоформула уроку:

*Хай в тебе Розум буде водієм,
Бо тільки з ним добро ми пізнаєм.*

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Слайд 2

Вправа «Асоціації»

Вчитель демонструє слайд презентації, на якому розміщені зображення: мечеть, півмісяць, Коран, люди, що проводять намаз, дівчина у чадрі та Бахчисарайський палац.

Учні протягом декількох хвилин висловлюють свої думки з приводу зображень, характеризуючи, що вони бачать, які асоціації викликають ці зображення та що їх об'єднує.

Після висловлювання думок учнів, вчитель ставить акцентовані питання:

- Чи пов'язані ці зображення з історичними знаннями, які учні вже отримали?
- Які зображення викликають чітку асоціацію, а які під сумнівом?
- Чи можна об'єднати ці явища в єдине поняття?

Орієнтовно учні можуть висловити свої враження про красу або загадковість запропонованих зображень, перелічити, що їм знайоме і незнайоме. Учитель допомагає дійти висновку, що мова йде про арабо-ісламську цивілізацію.

III. МОТИВАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Слово вчителя

Сьогодні в світі налічується безліч народів, мов, культур та релігій. В більшості своїй вони набули сьогодинського вигляду саме в період середньовіччя. Виникли західноєвропейські народи, завершили своє формування великі азійські і американські цивілізації. Утворюються нові осередки культури й господарства.

Ми ознайомилися із становленням західноєвропейської цивілізації та зародженням України-Русі. Ми пізнали основи християнства, долучилися до героїчної і трагічної історії народів Європи, зазирнули у повсякденність західної середньовічної людини. Але середньовіччя залишається не повноцінним, якщо ми не розглянемо ще одну його яскраву сторінку, а саме виникнення ісламської цивілізації, елементи якої ми можемо спостерігати на зображеннях.

На теренах середньовічної Месопотамії та Аравії утворюється зовсім інша культурно-релігійна спільнота, а саме «арабський світ», який сьогодні є динамічною світовою цивілізацією і основою якого є іслам. Важливим є той факт, що Україна знаходиться на перехресті християнського та ісламського світів, батьківщиною кримськотатарського народу, який сповідує іслам.

Сьогодні наша історична подорож, що охоплює п'ять століть, промайне серед пісків Аравії і Північної Африки, в оазах Середньої Азії, на березі Індійського океану. Здобувши нові знання і заглянувши в книгу буття людства, спробуємо в кінці уроку дати відповідь на важливе для нас питання:

Слайд 3

Проблемне питання: чи можна назвати арабів посередниками між Заходом і Сходом?

ІV. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

Слайд 4

Виявлення учителем рівня підготовки учнів до роботи на уроці. Створення сприятливої психологічної атмосфери та скерування учнів на засвоєння матеріалу.

ФАЗА ОСМИСЛЕННЯ

V. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ.

ОСМИСЛЕННЯ ЗНАНЬ І УМІНЬ УЧНІВ

1. Аравійський півострів та його жителі

Слайд 5, 6

Слово вчителя

Одночасно з розповіддю учитель працює з історичною картою та слайдом презентації, де загалом характеризує умови життя народів Аравійського півострова.

У давні часи територія Аравійського півострова поступово заселялася людьми. Складні умови існування, сусідство з великими державами створили особливі умови розвитку аравійських народностей. Але Аравія не була схожою на середньовічні європейські регіони. У період IV-VI ст. завершилося формування основ життя населення півострова.

Вправа №1 «Співставляй та аналізуй».

Додаток 1-3.

Робота за підручником в групах

Для того щоб з'ясувати особливості розвитку населення Аравії, мені потрібна ваша допомога. Ми з вами розглянемо ілюстрації у підручнику і спробуємо дати характеристику життю населення Аравії у VI ст. (с.39-40).

Учні у групах опрацьовують матеріал п.1 §6 на с.39-40 та виконують завдання:

Розгляньте зображення та висловіть припущення про повсякденне життя арабів (умови та спосіб життя (1 група), побут (2 група), звичаї та вірування (3 група).

Порівняйте висловлені припущення з текстом підручника (с.39-40) (умови та спосіб життя (3 група), побут (1 група), звичаї та вірування (2 група).

Слово вчителя

Виконуючи вправу, ми з вами опрацювали різні форми передачі інформації — візуальну (ілюстрації) та текстову. Різні форми передачі інформації можуть по-різному охарактеризувати суть явища. Залучення однієї форми не надає вичерпної інформації для нас, у чому ви мали змогу переконатися, виконуючи попередню вправу.

Бесіда

Що необхідно зробити, щоб отримати повну інформацію про подію, явище, постать в історії? (Необхідно залучати різні форми передачі інформації)

Чому є важливим володіння повною інформацією про подію, явище, постать в історії?

У процесі відповідей учнів учитель націлює їх на думку, що важливість залучення різних форм інформації (медіатекстів) є запорукою уникнення стереотипів та помилок суджень.

Слайд 7

Слово вчителя.

Ми з'ясували, що майже всі жителі Аравійського півострова на початку середньовіччя були язичниками. На чолі арабських племен стояли шейхи. Вони керували воїнами під час набігів, викупляли полонених, вирішували суперечки. Племена були розрізненими і воювали між собою. Через міжплемінні чвари торгівля, яка була основою життя у пустелях Аравії, прийшла у занепад. Виникла реальна загроза існуванню місцевих торгівельно-кочових племен.

Питання до учнів

Що могло припинити постійні війни?

Орієнтовні відповіді учнів:

- 1) поява зовнішнього грізного ворога;
- 2) бажання купців спокійно торгувати;
- 3) поява нової релігії.

Слово вчителя

Аравії загрожували Візантія та Іран. Купці зазнавали збитків, ремісники, землероби, скотарі позбавлялися заробітків. Усі відчували необхідність об'єднання. Але ніхто не знав, як це зробити. Започаткував цей процес засновник нової релігії — Мухаммад.

2. Пророк Мухаммад і нова релігія

Слайд 8-9

Слово вчителя

Єдиним, що могло об'єднати людей різних занять, була віра. До цього релігійні культури роз'єднували, але вчення, яке засновує Мухаммад, стає тим монолітом, на якому і сьогодні існує арабський світ. Прошу вас опрацювати текст підручника (с.41-43) і виписати до вже розроблених таблиць події, які є важливими в історії появи ісламу, терміни, які знадобляться нам в процесі вивчення, та скласти коротку характеристику діяльності Мухаммада за наведеною схемою.

Слайд 10-12

Вправа №2 Комплексна робота з текстом.

Додаток 1-3

Робота за підручником та презентацією.

Слайд 9-16

Групи учнів виконують наступні завдання:

1. Заповнити хронологічну таблицю.
2. Скласти словничок термінів.
3. Скласти коротку характеристику засновника ісламу Мухаммада.

Для опрацювання завдань групам дається час до 5 хв. Під час роботи груп учитель консультує учнів, роз'яснює незрозумілий навчальний матеріал.

Після чого представники груп презентують з місця свої результати. Під час відповідей на слайдах з'являються відповіді на завдання: хронологічна таблиця, словник термінів, портрети й малюнки Мухаммада.

Слово вчителя

Дуже добре, ми з вами ознайомилися з перебігом подій виникнення ісламу. Я думаю, всі зрозуміли, що виняткове значення у цих подіях мала саме діяльність Мухаммада.

Запитання учням

Завдяки чому та в яких історичних умовах Мухаммад очолює процес релігійного об'єднання арабів?

Орієнтовні відповіді учнів:

- особисті якості пророка: переконливість, ораторське мистецтво, наполегливість, прагнення до лідерства;
- суспільні умови: розчарування населення місцевими язичницькими віруваннями, розрізненість племен, поширення процесу соціального розшарування;
- зовнішні чинники: поширення християнства та іудаїзму, загроза завоювань.

Слово вчителя

Мухаммад, як ми з'ясували, став основоположником ісламу не тільки завдяки особистим людським якостям. Провідними чинниками стали історичні умови, що склалися в Аравії у VII ст., та готовність суспільства до сприйняття прогресивних ідей монотеїзму. Цей факт визнає навіть священна книга мусульман – Коран, яка засвідчує діяльність попередніх пророків, але віддає перевагу саме Мухаммаду, який переосмислив та узагальнив досвід попередніх поколінь і висловив саме ті ідеї, що були необхідні суспільству для його подальшого розвитку.

Дослідивши умови виникнення ісламу, роль Мухаммада, я пропоную вам визначити п'ять обов'язків правовірного мусульманина, які є незмінними й до теперішнього часу.

Вправа №3. Історичне дешифрування

Додаток 1-3

Для з'ясування основних постулатів правомірних мусульман групам необхідно відновити правильний порядок слів у реченнях.

Учитель з учнями для прикладу розбирає 1 і 5 правило, а учні на картці розбирають 2,3,4 правило.

Загальна робота

1) Лише, єдиний, що, вірити, Аллах, Мухаммад, Пророк, існує, його, а, Бог. (Вірити, що існує лише єдиний Бог — Аллах, а Мухаммад — його Пророк.)

Робота в групах

2) День, на, п'ять, молитися, разів. (П'ять разів на день молитися.)

3) Поста, зі, священний, рамадан, світанку, місяць, сонця, до, дотримуватися, у, заходу. (Дотримуватися поста у священний місяць рамадан зі світанку до заходу сонця.)

4) П'яту частину, допомоги, доходу, бідним, милостині, для, сиротам, і, роздачу, на. (Витрачати п'яту частину доходу на роздачу милостині — для допомоги бідним і сиротам.)

Загальна робота

5) Мекку, хоча б, паломництво, Медіну, раз, і, святі місця, житті, у, зробити, у. (Вчинити хоча б раз у житті паломництво у святі місця — Мекку і Медіну.)

Слайд 13

Слово вчителя

Всі одкровення пророка пізніше були записані в Корані — священній книзі мусульман. Остаточного вигляду він набув наприкінці VII ст. У Корані містилося 114 сур (глав). Також мусульмани шанують збірку висловів Мухаммада та розповідей про його життя — Суну.

На основі Корану були розроблені правила поведінки для мусульман, вони називаються шаріат — правильний шлях. Вже після смерті Мухаммада його одкровення стали трактувати в залежності від тієї мети, яку ставив перед собою кожен наступний ісламський правитель.

Вправа №4. «Аналіз медіатексту» (за К. Безелгет та Е. Хартом)

Додаток 1-3

Учні на основі пам'ятки з аналізу медіатексту досліджують структуру, цілі та засоби медіаповідомлень з Корану.

Завдання для аналізу:

- кого можна назвати автором Корану? (медійні агенства)
- якого жанру цей медіатекст? (медійні категорії)
- яка головна мета одкровень пророка? (медійні технології)
- чи є бажання автора змінити вашу поведінку? (медіааудиторія)
- яка аудиторія цього медіатексту? (медіааудиторія)
- як автор намагається довести, що повідомляє правду? Чи містить медіатекст прихований підтекст? (медіарепрезентація)

3. Арабський халіфат

Слайд 14

Слово вчителя. Робота з термінами

Після смерті пророка Мухаммада державою керували халіфи.

Халіф – наступник пророка Мухаммада, титул ісламського правителя.

Вправа №5. «Термінологічна карта»

Учні в групах отримують схему-шаблон, яку вони заповнюють протягом 3 хв. Учні добирають до терміну «правитель (монарх)» історичні синоніми (князь, король, імператор, вождь, володар, цар). Після підбору синонімів, учні роблять висновок щодо різних форм, але одного змісту поняття. Вчитель виконує роль консультанта.

Слово вчителя

Отже, ми переконалися, що одне і те саме явище, а саме «правитель», може мати різні назви, зберігаючи єдиний зміст цього поняття. Але важливо зрозуміти, що кожна назва відображає особливості історичного розвитку окремих народів та їх традиції державотворення.

Перші чотири халіфи були найближчими сподвижниками й родичами пророка Мухаммада. Це був час, коли почалися перші завоювання арабів. З цими подіями ми ознайомимося за допомогою наших карт та відеоролика «Арабські завоювання».

Слайд 15-16

Робота з картою та відеоматеріалом

Учитель пропонує учням розглянути карту історичного атласу «Арабські завоювання у VII-IX ст. Утворення халіфату», виконати завдання та дати відповіді на питання:

- 1) Покажіть територію Арабської держави часів Мухаммада.
- 2) З якою могутньою державою межували араби?
- 3) Коли починаються завойовницькі походи? Укажіть напрями завойовницьких походів.
- 4) Під час правління якої династії територія Арабського халіфату збільшується у декілька разів?
- 5) Назвіть держави, які були знищені під час завойовницьких походів арабів.
- 6) Назвіть найбільш визначні битви?
- 7) Якого року араби з'явилися біля стін Константинополя?
- 8) Назвіть резиденції халіфів.

Слово вчителя

Молодці! Ми з вами ознайомилися з територіальними змінами та завоюваннями арабів, використовуючи різні медіаджерела.

Бесіда за запитаннями:

- Які медіаджерела були використані нами для отримання інформації щодо заснування Арабського халіфату? (історична карта, відео сюжет, текст підручника, схема, розповідь вчителя).
- Яке джерело інформації для вас є більш зручним у використанні?

Вчитель акцентує увагу учнів на важливості використання якомога більшої кількості джерел для отримання найбільш достовірної і повної інформації про явище.

Після вдалих походів араби засновують могутню державу — Арабський халіфат, яка існувала з кінця VII до середини XII ст. Про її устрій та життя пропонуємо ознайомитися з доповіді учня.

Випереджувальне завдання. Доповідь учня

Учень класу готує та презентує невеличку доповідь про розвиток Арабського халіфату. Одночасно учень демонструє власно створений плакат-схему з історії середньовічної арабської держави. На презентацію доповіді розраховано до 3 хв.

Слово вчителя

Дякуємо нашому доповідачу. Але розквіт халіфату не був тривалим. Надто велика територія опинилася під владою Дамаску та халіфів з династії Омейядів. У 750 році було повалено династію Омейядів. До влади прийшла нова династія — Аббасиди. Арабський халіфат отримав нову столицю — Багдад. Аббасиди здійснили незначне розширення території. Але держава почала розпадатися, залишивши по собі високу культуру арабського світу.

Слайд 17

Я думаю, що всім стало зрозуміло, що Арабський халіфат вплинув суттєво на життя не тільки арабських племен, а й тих народів, які були завойовані ними впродовж існування халіфату.

4. Знання та культура арабського світу

Слайд 18

Вправа №6. Створення медіатексту «Історична новина»

Додаток 1-3

Учні у групах опрацьовують текст підручника с.45-48 та готують коротке інформаційне повідомлення (не більше 20 слів) для оприлюднення у соціальних мережах.

- 1 група — «Відкриття медресе в Дамаску»;
- 2 група — «Аль-Біруні — видатний арабський географ»;
- 3 група — «Побудована нова мечеть в Бухарі».

Групи учнів працюють протягом 5 хв. та презентують створені медіатексти.

Слово вчителя

Завдяки вашим повідомленням ми з'ясували, що араби були не тільки завойовниками, але й науковцями, поетами, лікарями, митцями. Велика кількість медресе та увага халіфів до освіти дали змогу арабському світу зайняти провідне місце серед цивілізацій середньовіччя.

ФАЗА РЕФЛЕКСІЇ

VI. РЕФЛЕКСІЯ

Слово вчителя

Ми сьогодні з вами добре попрацювали, ознайомилися з важливими подіями світової історії, а саме з виникненням світової релігії ісламу та велетенської держави середньовіччя — Арабського халіфату.

Пропоную продемонструвати, як ви усвідомили сьогоднішній матеріал уроку. Пропоную вам відгадати історичну загадку.

Слайд 19

Вправа №7. Історична загадка

Додаток 1-3

Учні в групах вирішують графічну загадку. Протягом 3 хвилин вони записують потрібні терміни. Потім презентують результати своєї роботи.

М		- мусульманський храм
		- пророк Аллаха
		- церковна школа в ісламі
		- відданий Аллахові

Оцінювання власної роботи учнів в групах Додаток 4

Заповнення індивідуальної картки самооцінки

Слайд 20

Вправа «Мікрофон». Вирішення проблемного питання

Чи можна назвати арабів посередниками між Заходом і Сходом?

Діти діляться своїми міркуваннями щодо навчального матеріалу.

VII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Слово вчителя, слайд

Отже, у VII ст. історія світу змінюється, і ми переконалися в цьому. Діяльність Мухаммада та його послідовників призводить до виникнення світової релігії — ісламу та утворення єдиної арабської держави — Арабського халіфату. Окрім політичного і релігійного значення, ці події суттєво змінили життя населення Північної Африки, Передньої і Середньої Азії, Європи, через синтез надбань підкорених народів виникла розвинута і передова арабська культура. Арабський світ, створений епохою середньовіччя на перехресті Заходу і Сходу, є невід'ємною частиною сучасності.

Учитель оцінює роботу груп учнів, відзначає кращі відповіді, організованість учнів під час роботи в групах, зазначає типові помилки й недоліки в роботі груп.

VIII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Учитель проводить інструктаж з виконання домашнього завдання.

Слайд 21

1. Опрацювати відповідний текст підручника (§6, с. 39-49).
2. Добрати ілюстрації з історії арабського світу та надати їм короткі власні коментарі.
 - 1 група — «Пророк Мухаммад»
 - 2 група — «Араби-завойовники»
 - 3 група — «Арабські міста — центри культури Сходу»

ДОДАТКИ

№	Назва
1	Картка роботи групи №1
2	Картка роботи групи №2
3	Картка роботи групи №3
4	Картка самооцінювання учнем власної роботи в групі
5	Презентація до уроку

ДОДАТОК 1

ГРУПА 1

Вправа №1. «Співставляй та аналізуй»

За допомогою матеріалу підручника на с. 39-40 виконайте наступні завдання:

3. Розгляньте зображення на с.39 та обговоривши в групі висловіть припущення про умови та спосіб життя арабів у V-VII ст. н.е.

4. Уважно прослухавши висловлені припущення групи про побут арабів порівняйте їх з текстом підручника (с.39-40). Чи співпадає інформація з ілюстрацій з текстом підручника? Чи можете ви щось доповнити?

Вправа №2. Комплексна робота з текстом

Заповніть на основі матеріалу підручника на с.41-43:

- хронологічну таблицю «Виникнення ісламу»

Дата	Події
570	
622	
632	

- термінологічну таблицю «Іслам та араби»

Кааба	
іслам	
пророк	
Медина	
сура	
коран	

- біографічна характеристика «Пророк Мухаммад»

	Події
Час народження і походження	
Спосіб життя і заняття	
Риси характеру	
Значні вчинки	
Значення діяльності	Ми вважаємо, що ...

Вправа №3. Історичне дешифрування

З'ясуйте правильний порядок слів у реченні та визначте п'ять заповідей правомірного мусульманина.

2) Раз, день, на, п'ять, молитесь.

Вправа №4. Аналіз медіатекста

Медіатекст — це будь-яка форма передачі і трансляції інформації: текстова, графічна, звукова, візуальна, тактильна.

Медіаповідомлення — зміст інформації

Дослідіть і з'ясуйте структуру, цілі й засоби медіаповідомлень з Корану.

Пам'ятка аналізу медіатексту (за К.Безелгет, Е.Хартом)

1. Кого можна назвати автором Корану? (медійні агентства)
2. Якого жанру цей медіатекст? (медійні категорії)
3. Яка головна мета одкровення пророка? (медійні технології)
4. Чи є бажання автора змінити вашу поведінку? (медіааудиторія)
5. Яка аудиторія цього медіатексту? (медіааудиторія)
6. Як автор намагається довести, що повідомляє правду? Чи містить медіатекст прихований підтекст? (медіареєнція)

Вправа №5. Термінологічна карта

Заповніть схему-шаблон, добиваючи до терміну «правитель (монарх)» історичні синоніми.

Вправа №6. Створення медіатексту «Історична новина»

Опрацюйте в групі текст підручника на с.45-48 та підготуйте коротке інформаційне повідомлення (не більше 20 слів) для оприлюднення у соціальних мережах на тему: «Відкриття медресе в Дамаску».

Презентуйте власний медіатекст — новина-пост в соціальній мережі.

Вправа №7. Історична загадка

Вирішіть графічну загадку. Доберіть терміни, яким відповідають подані роз'яснення. Презентуйте результати своєї роботи.

		- мусульманський храм
		- пророк Аллаха
		- церковна школа в ісламі
		- відданий Аллахові

ДОДАТОК 2

ГРУПА 2

Вправа №1. «Співставляй та аналізуй»

За допомогою матеріалу підручника на с.39-40 виконайте наступні завдання:

5. Розгляньте зображення на с.39 та, обговоривши в групі, висловіть припущення про побут арабів у V-VII ст. н.е.
6. Уважно прослухавши висловлені припущення групи про звичаї та вірування арабів, порівняйте їх з текстом підручника (с.39-40). Чи співпадає інформація з ілюстрацій, яку надала попередня група, з текстом підручника? Чи можете ви щось доповнити?

Вправа №2. Комплексна робота з текстом

Заповніть на основі матеріалу підручника на с.41-43:

- хронологічну таблицю «Виникнення ісламу»

Дата	Події
570	
622	
632	

- термінологічну таблицю «Іслам та араби»

Кааба	
іслам	
пророк	
Медина	
сура	
коран	

- біографічна характеристика «Пророк Мухаммад»

	Події
Час народження і походження	
Спосіб життя і заняття	
Риси характеру	
Значні вчинки	
Значення діяльності	Ми вважаємо, що ...

Вправа №3. Історичне дешифрування

З'ясуйте правильний порядок слів у реченні та визначте п'ять заповідей правомірного мусульманина.

3) Поста, зі, священний, рамадан, світанку, місяць, сонця, до, дотримуватися, у, заходу.

Вправа №4. Аналіз медіатекста

Медіатекст — це будь-яка форма передачі і трансляції інформації: текстова, графічна, звукова, візуальна, тактильна.

Медіаповідомлення — зміст інформації.

Дослідіть і з'ясуйте структуру, цілі й засоби медіаповідомлень з Корану.

Пам'ятка аналізу медіатексту (за К.Безелгет, Е.Хартом)

7. Кого можна назвати автором Корану? (медійні агентства)
8. Якого жанру цей медіатекст? (медійні категорії)
9. Яка головна мета одкровення пророка? (медійні технології)
10. Чи є бажання автора змінити вашу поведінку? (медіааудиторія)
11. Яка аудиторія цього медіатексту? (медіааудиторія)
12. Як автор намагається довести, що повідомляє правду? Чи містить медіатекст прихований підтекст? (медіарепрезентація)

Вправа № 5. Термінологічна карта

Заповніть схему-шаблон добираючи до терміну «правитель (монарх)» історичні синоніми.

Вправа №6. Створення медіатексту «Історична новина»

Опрацюйте в групі текст підручника на с.45-48 та підготуйте коротке інформаційне повідомлення (не більше 20 слів) для оприлюднення у соціальних мережах на тему: «Аль-Біруні – видатний арабський географ».

Презентуйте власний медіатекст – новина-пост в соціальній мережі.

Вправа №7. Історична загадка

Вирішіть графічну загадку. Доберіть терміни яким відповідають подані роз'яснення.

Презентуйте результати своєї роботи.

М		- мусульманський храм
		- пророк Аллаха
		- церковна школа в ісламі
		- відданий Алахові

ДОДАТОК 3

ГРУПА 3

Вправа №1. «Співставляй та аналізуй»

За допомогою матеріалу підручника на с.39-40 виконайте наступні завдання:

7. Розгляньте зображення на с.39 та обговоривши в групі висловіть припущення про звичаї та вірування арабів у V-VII ст. н.е.

8. Уважно прослухавши висловлені припущення групи про спосіб життя арабів, порівняйте їх з текстом підручника (с.39-40).

Чи співпадає інформація з ілюстрацій, яку надала попередня група, з текстом підручника?

Чи можете ви щось доповнити?

Вправа №2. Комплексна робота з текстом

Заповніть на основі матеріалу підручника на с. 41–43:

- хронологічну таблицю «Виникнення ісламу»

Дата	Події
570	
622	
632	

- термінологічну таблицю «Іслам та араби»

Кааба	
іслам	
пророк	
Медина	
сура	
коран	

- біографічна характеристика «Пророк Мухаммад»

	Події
Час народження і походження	
Спосіб життя і заняття	
Риси характеру	
Значні вчинки	
Значення діяльності	Ми вважаємо, що ...

Вправа №3. Історичне дешифрування

З'ясуйте правильний порядок слів у реченні та визначте п'ять заповідей правомірного мусульманина.

4) П'яту частину, допомоги, доходу, бідним, милостині, для, сиротам, і, роздачу, на.

Вправа №4. Аналіз медіатекста

Медіатекст — це будь-яка форма передачі і трансляції інформації: текстова, графічна, звукова, візуальна, тактильна.

Медіаповідомлення — зміст інформації.

Дослідіть і з'ясуйте структуру, цілі й засоби медіаповідомлень з Корану.

Пам'ятка аналізу медіатексту (за К.Безелгет, Е.Хартом)

13.1. Кого можна назвати автором Корану? (медійні агентства)

14. Якого жанру цей медіатекст? (медійні категорії)

15. Яка головна мета одкровення пророка? (медійні технології)

16. Чи є бажання автора змінити вашу поведінку? (медіааудиторія)

17. Яка аудиторія цього медіатексту? (медіааудиторія)

18. Як автор намагається довести, що повідомляє правду? Чи містить медіатекст прихований підтекст? (медіарепрезентація)

Вправа №5. Термінологічна карта

Заповніть схему-шаблон добираючи до терміну «правитель (монарх)» історичні синоніми.

Вправа №6. Створення медіатексту «Історична новина»

Опрацюйте в групі текст підручника на с.45-48 та підготуйте коротке інформаційне повідомлення (не більше 20 слів) для оприлюднення у соціальних мережах на тему: «Побудована нова мечеть в Бухарі».

Презентуйте власний медіатекст – новина-пост в соціальній мережі.

Вправа №7. Історична загадка.

Вирішіть графічну загадку. Доберіть терміни, яким відповідають подані роз'яснення.

Презентуйте результати своєї роботи.

		- мусульманський храм
		- пророк Аллаха
		- церковна школа в ісламі
		- відданий Аллахові

ДОДАТОК 4

Оцінювання учнем власної участі в роботі групи

Прізвище, ім'я _____

Оцініть себе по кожному з визначених напрямів від 0 до 2 балів:

Я брав(ла) активну участь у роботі групи _____

Я вносив(ла) вдалі пропозиції, які врахувала група _____

Я надавав(ла) підтримку іншим членам групи, заохочував(ла) їх до роботи _____

Я висунув(ла) цілком нову ідею, що сподобалася іншим _____

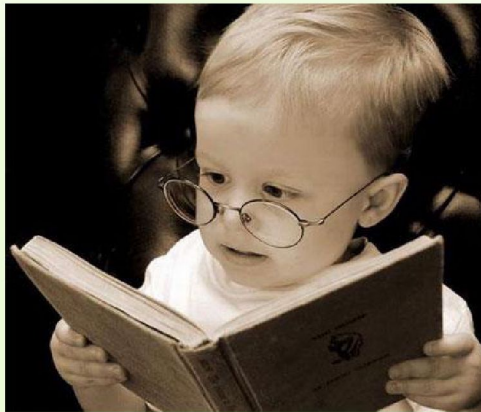
Я доповідав(ла) класу про результати групової роботи _____

Я був(ла) коректним(ою) _____

Всього балів _____

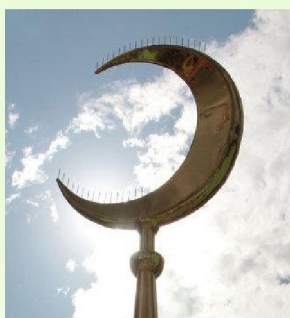
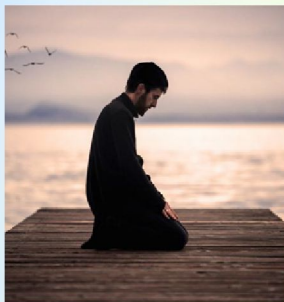
ДОДАТОК 5.

Презентація до уроку «Аравія в середні віки. Виникнення і розповсюдження ісламу»

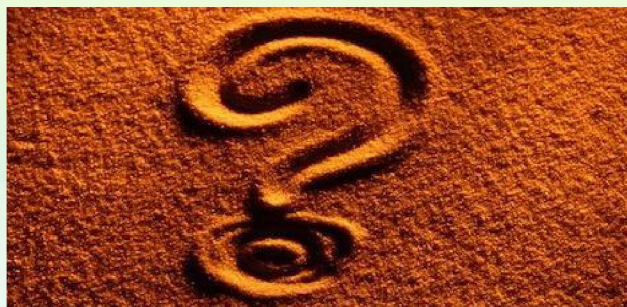
Хай в тебе розум буде водієм,
бо тільки з ним добро ми пізнаєм.

Асоціації

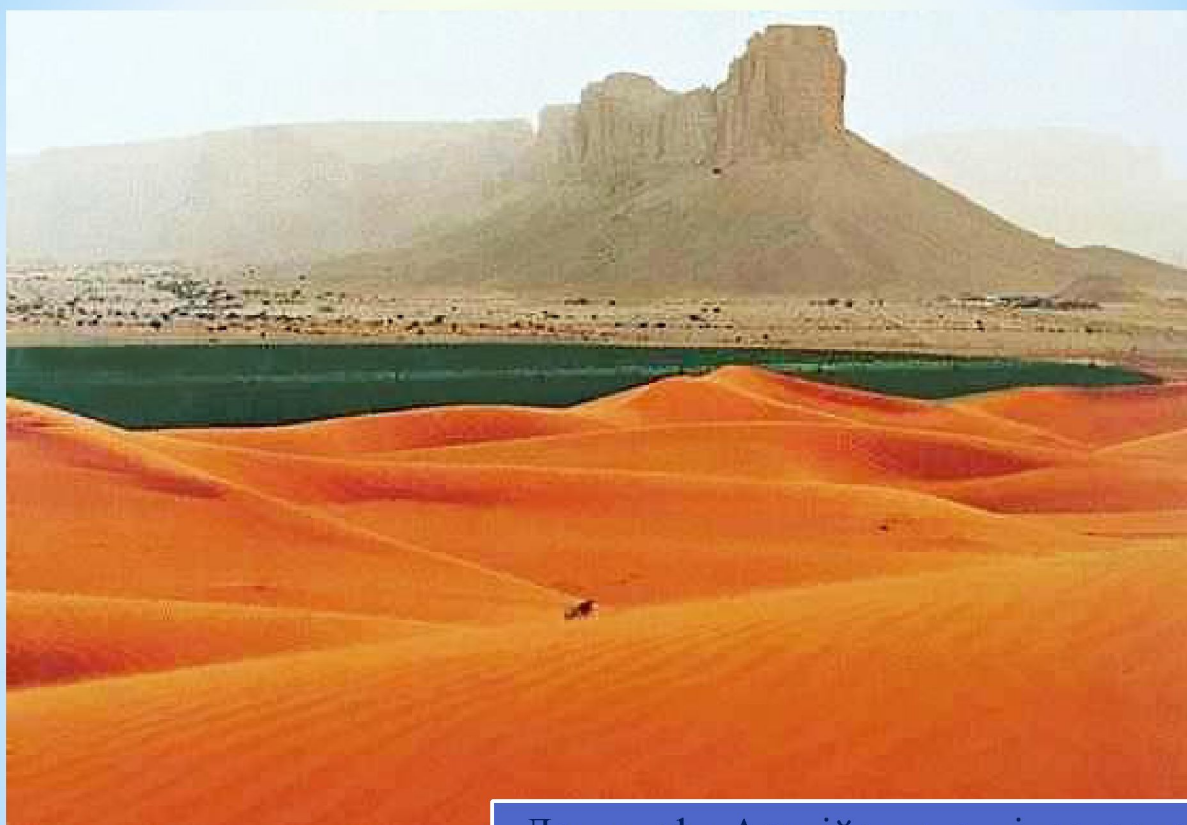
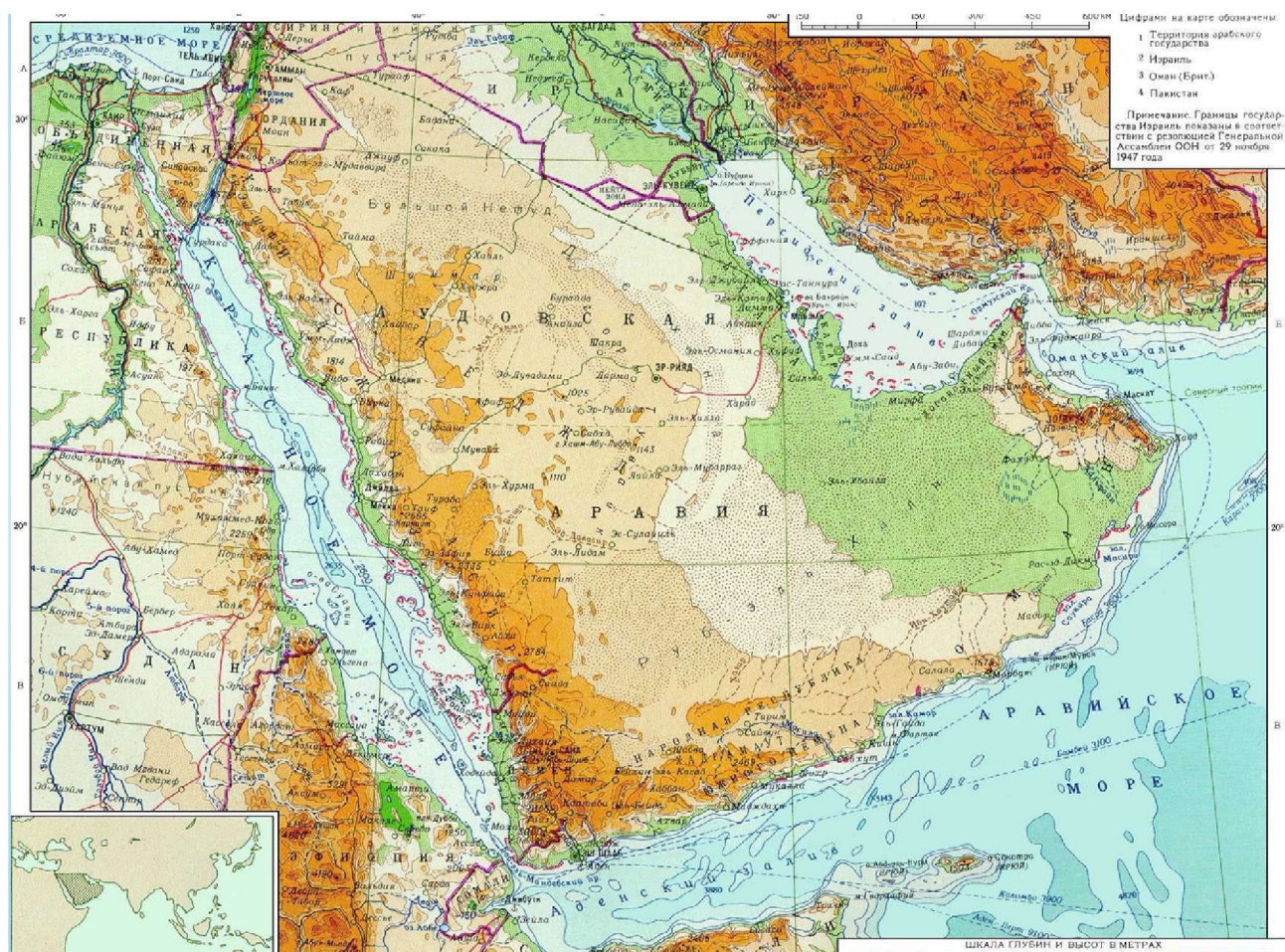

Проблемне питання

**Чи можна назвати арабів
посередниками
між Заходом і Сходом?**

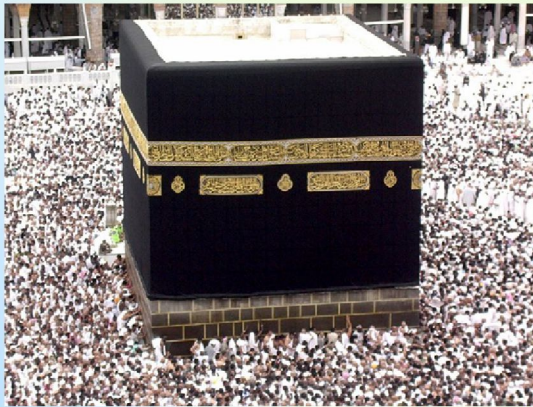
**Аравія в середні віки.
Виникнення і розповсюдження
ісламу**

Ландшафт Аравійського півострова

Араби на початку середньовіччя:

- язичники;
- розрізнені племена;
- війни;
- занепад караванної торгівлі;
- зовнішні вороги.

Необхідність об'єднання

Мухаммад і чорний камінь
Кааби

Персидська мініатюра. Одкровення
Мухаммада

Хронологічна таблиця

Дата	Події
570	Народження Мухаммада
622	Переселення Мухаммада в Ясріб (хіджра), початок літочислення ісламу
632	Смерть Мухаммада

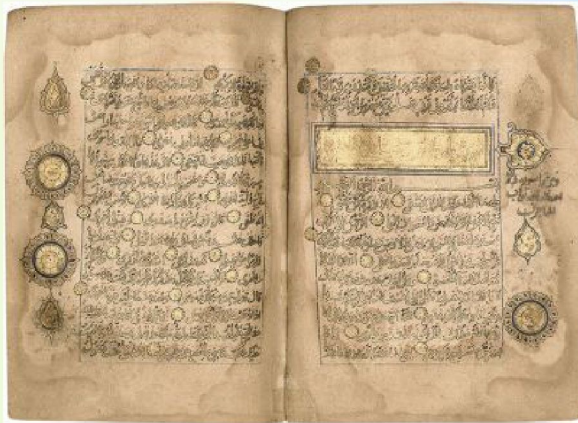
Термінологічна таблиця

КААБА	- головна арабська святиня, храм з каменем
ІСЛАМ -	-монотеїстична світова релігія, віра в Аллаха, -Повне підкорення
ПРОРОК -	- посланець Аллаха на Землі
МЕДИНА -	- місто пророка
МЕЧЕТЬ -	- храм мусульман
КОРАН -	- священна книга ісламу, «читання вголос напам'ять»
СУРА -	- одкровення, глава Корану

Біографічна характеристика Мухаммада

Події	
Час народження і походження	
Спосіб життя і заняття	
Риси характеру	
Значні вчинки	
Значення діяльності	Ми вважаємо, що ...

Аналіз медіатексту Коран

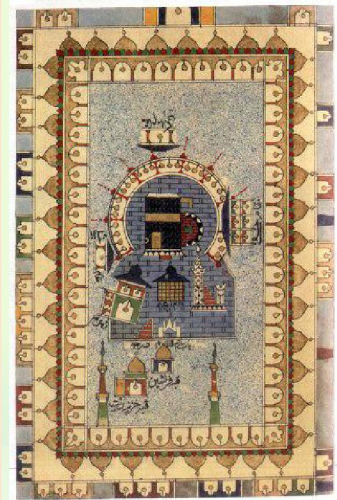

- Кого можна назвати автором Корану? (медійні агентства)
- Якого жанру цей медіатекст? (медійні категорії)
- Яка головна мета одкровенень пророка? (медійні технології)
- Чи є бажання автора змінити вашу поведінку? (медіааудиторія)
- Яка аудиторія цього медіатексту? (медіааудиторія)
- Як автор намагається довести, що повідомляє правду? Чи містить медіатекст прихований підтекст? (медіарепрезентація)

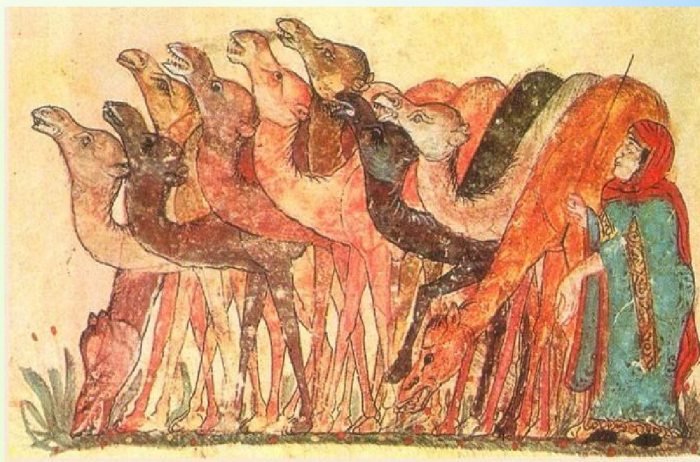
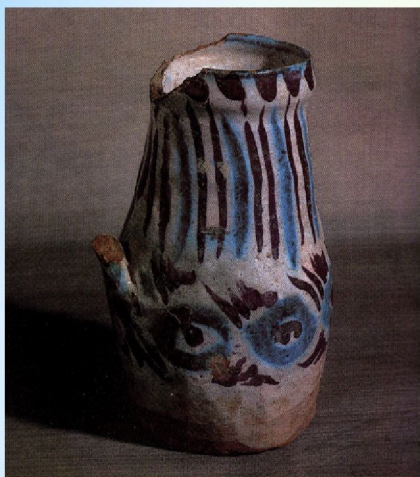
Термінологічна карта

- монарх
- правитель
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

Арабський Халіфат

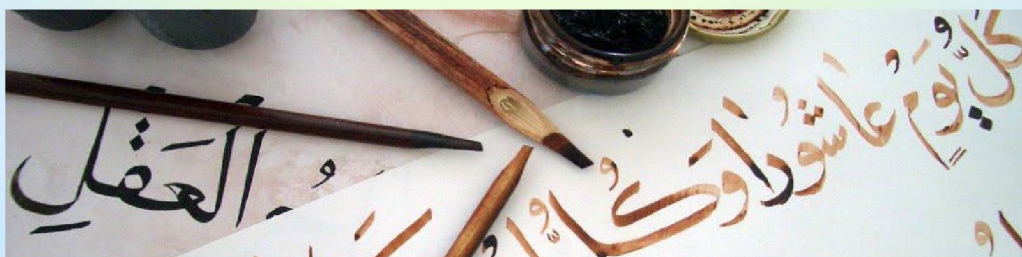
<https://www.youtube.com/watch?v=sk8T1PtI3SM>

Культура Арабського халіфату

Створення медіатексту «Історична новина»

- 1 група - «Відкриття медресе в Дамаску»
- 2 група - «Аль-Біруні – видатний арабський географ»
- 3 група - «Побудована нова мечеть в Бухарі»

Історична загадка

М

мечеть

мусульманський храм

Мухаммад

пророк Аллаха

медресе

церковна школа в ісламі

мусульманин

відданий Аллахові

Проблемне питання

**Чи можна назвати арабів
посередниками
між Заходом і Сходом?**

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати відповідний текст підручника (§6, с. 39-49).

2. Добрати ілюстрації з історії арабського світу та надати їм короткі власні коментарі.

1 група - «Пророк Мухаммад»

2 група - «Араби-завойовники»

3 група - «Арабські міста — центри культури Сходу»

Методична розробка бінарного уроку з курсу «Історія України» для учнів 11 класу

Тема. Революція Гідності на тлі суспільно-політичної кризи 2013-2015 рр. в Україні

Мета:

- охарактеризувати суспільно-політичні та революційні події в Україні в період листопада 2013 - лютого 2014 рр.;
- відпрацювати навички роботи із візуальними, текстовими джерелами інформації, співпраці в групах, аналітичного та критичного мислення;
- вдосконалювати комунікативну, аналітичну, інформаційну компетенцію учнів;
- формувати навички медіаграмотності учнів;
- утверджувати світоглядну позицію неприйняття будь-якої форми насильства над особою, розуміння загрози авторитарних режимів для державного будівництва та розвитку суспільства;
- виховувати учнів у дусі патріотизму, національної свідомості та гідності, шанобливого ставлення до народу, його демократичних, гуманістичних традицій, акцентувати увагу на співучасті у творенні історії сьогодення.

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- називати й характеризувати основні події Революції Гідності;
- давати оцінку діяльності влади та активістів в умовах суспільно-політичної кризи;
- розрізняти головну і другорядну інформацію з різних джерел;
- систематизувати і аналізувати інформаційну об'єктивність навчального матеріалу;
- астосовувати методи і прийоми медіаграмотності на практиці;
- висловлювати судження про неприйняття будь-якої форми насильства над особою.

Основні терміни: суспільно-політична криза, революція, Революція Гідності, Євромайдан, Автомайдан, самооборона, волонтерський рух, Небесна сотня.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу, формування умінь та навичок.

Обладнання: роздатковий матеріал, додатки, словник термінів, хронологічний довідник.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Виклики історії: Революція Гідності / Підготовка до ЗНО з історії України. - [\[Електронний ресурс\]](#).
2. Євромайдан // Матеріал з Вікіпедії - вільної енциклопедії. - [\[Електронний ресурс\]](#).
3. ЗМІ: Янукович заморозив євроінтеграцію на роки/ Тиждень. - 21.11.2013. - [\[Електронний ресурс\]](#).
4. Кульницький С. Новітня історія України (2010 - 2014). Додаток до підручника для 11-го класу загальноосвітніх навчальних закладів // Історія України. - №21 (829). - листопад 2014. - С. 5 - 14.
5. Медіаосвіта та медіаграмотність: підр./ Ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенко; за наук. ред. В.В. Різуна. - К.: Центр Вільної Преси, 2013. - 352 с.
6. «Революція гідності 2013-2014 рр. та агресія Росії проти України». Науково-методичні матеріали / В. Головка, О. Палій, О. Черевко, С. Янішевський [за заг. ред. П. Полянського]. - К.: Київський унів. ім. Б. Грінченка, 2015. - 36 с.
7. «Держава всупереч» або Альтернативний погляд на генезу державності України (1991 - 2014 рр.) / І. Хижняк // Історія в школі. Науково-методичний журнал для вчителів. - №8-9. - 2014. - С. 16 - 29.
8. Провоцируя Майдан. Виктор Янукович отказал Украине в евроинтеграции. [\[Електронний ресурс\]](#).
9. Сходінки до медіаграмотності: Програма для ЗНЗ 2-4 класів із навчанням українською мовою, а також російською та іншими мовами національних меншин / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України, Академія української преси. - К.: АУП, ЦВП, 2014. - 28 с.
10. Філатова О.Д. Робота над медіатекстами на уроках літератури і історії як шлях дов провадження шкільної медіаосвіти / О.Д. Філатова, Л.В. Хорольська. - [\[Електронний ресурс\]](#).

СТРУКТУРА УРОКУ

структурні компоненти уроку		методи і прийоми	форма	час
I. Фаза евокації	Оголошення теми та мети уроку	– Метод незакінченого речення «Після цього уроку я зможу...» – Постановка проблемних питань – Інструктаж з медіаграмотності	Індивід. Фронт. Фронт.	2 хв. 1 хв. 3 хв.
	Мотивація пізнавальної діяльності учнів	– Інтерактивна вправа «Фотоасоціації» – Метод історичної ретроспективи	Групова Парна	5 хв. 3 хв.
	Актуалізація знань учнів	– Метод логічного ланцюжка – Резюме	Індивід. Індивід.	4 хв. 1 хв.
II. Фаза осмислення	Стадія побудови знань, вивчення нового матеріалу	– Вправа розвитку логічного мислення «Визнач пріоритети»	Групова	5 хв.
		– Вправа на поточне закріплення «Експерти проти журналістів»	Групова	5 хв.
		– Прийоми критичного мислення. Вправа «Встановіть відповідність»	Групова	7 хв.
		– Робота з логічно-хронологічною таблицею	Групова	20 хв.
		– Розвиток аналітичного мислення. Вправа «Декодування тексту»	Групова	7 хв.
		– Вправа «Згоден / Не згоден...»	Індивід.	3 хв.
III. Рефлексія	Стадія консолідації знань	– Вирішення проблемних питань – Творча лабораторія медіаосвіти «Новини в різних медіа» – Оцінювання роботи в групах	Фронт. Групова Індивід.	5 хв. 5-7 хв. 2 хв.
	Підбиття підсумків уроку	Вправа-резюме «Телефонний дзвінок до відсутнього на уроці учня»	Індивід.	3 хв.
IV. Домашнє завдання		Інструктаж	Диференц.	2 хв.

ХІД УРОКУ

Клас поділений заздалегідь на три групи, кожна з яких отримує комплект додатків й словник термінів для роботи на уроці.

I. ФАЗА ЕВОКАЦІЇ

ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

Слово вчителя

Добрий день, шановні учні!

Історія — наука про минуле. Але творцями історії є ми з вами — сучасники. Одним із прикладів творення історичних подій є суспільно-політична криза в Україні в 2013-2014 рр., яка змінила вектор розвитку та відвернула від нашого суспільства загрозу авторитаризму і втрати національного суверенітету.

Тема сьогоднішнього уроку присвячена складному, але важливому питанню сучасного державотворення — «Революції Гідності: листопад 2013 - лютий 2014 рр. на тлі суспільно-політичної кризи української державності 2013-2014 рр.».

– Визначення цілей уроку. Метод незакінченого речення: «Після цього уроку я зможу...» (2 хв.)

Слово вчителя

Отже, мета нашого уроку: систематизувати наші знання про події суспільно-політичної кризи 2013-2014 рр. на основі власних знань і досвіду отриманого нами як сучасниками подій і нових історичних відомостей, спробувати об'єктивно оцінити причини, перебіг, характер і наслідки Революції Гідності, навчитися використовувати елементи медіаграмотності та медіаосвіти в процесі дослідження різних джерел інформації.

– Постановка проблемних питань (1 хв.)

Досліджуючи героїчні і трагічні події Революції Гідності, ми спробуємо відповісти на декілька питань (записані на дошці):

– Революція Гідності — подвиг героїв чи марно втрачені життя?

– Який життєвий досвід ми отримаємо, досліджуючи суспільно-політичну кризу 2013-2014 рр.?

Слово вчителя

Крім того, на уроці ми продовжимо вдосконалювати не тільки навички аналітики, порівняння, резюме, але й попрацюємо над медіаграмотністю, що надасть вам можливість вберегти себе від інформаційної омани і допоможе формувати об'єктивне ставлення до подій історії.

– Нагадування основних правил роботи з вправами з медіаграмотності. (див. Додаток 1) (2 хв.)

МОТИВАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Слово вчителя

Ні для кого не є секретом те, що байдужість є найстрашнішою вагою як для людей, так і для суспільства в цілому. Події суспільно-політичної кризи 2013-2014 рр. стали стрижнем сьогоднішнього розвитку українського суспільства і держави, продемонструвавши небайдужість громадян до майбутнього України.

Кожен з нас, як невід'ємна частина нашого суспільства, опосередковано або безпосередньо є учасником цих подій. Але нам, пересічним українцям, складно розібратися в суперечливих подіях Революції Гідності.

Кожне явище в історії має причини й наслідки. Отже, наше з вами завдання дослідити події Революції Гідності і здобути досвід, який допоможе нам, громадянам нашої країни, збудувати демократичне суспільство, де права і свободи людини будуть найвищою цінністю.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗНАНЬ УЧНІВ

Слово вчителя

Для того, щоб продовжити дослідження державотворення в Україні на сучасному етапі, давайте пригадаємо, що ви вже знаєте з історії становлення незалежності 2004-2013 рр. – Завдання для учнів. Інтерактивна вправа «Фотоасоціації». (див. Додаток 2)

– Попрацюйте в групах. Розгляньте світлини, впізнайте та стисло охарактеризуйте історичні події. (5 хв.)

Слово вчителя

Дякую за плідну роботу й вичерпну характеристику подій періоду 2004-2013 рр. Отже, ми побачили, що українське суспільство в умовах поступового наступу на його конституційні права продовжувало боротьбу. Прикладами цього стали помаранчевий, податковий майдан, рух за звільнення політв'язнів, що є виявом політичної культури нації.

– Завдання для учнів. Метод історичної ретроспективи

Учні працюють в групах. До кожної традиції треба дібрати історичні приклади. (5 хв.)

– Звернувшись до минулого, спробуйте сформулювати основні суспільно-політичні традиції українства.

Орієнтовні відповіді:

свобода зібрань	віче в Київській Русі, козацькі збори
демократія	вибори і змінність гетьманів
роль громади	селянські повстання, рухи, братства
плюралізм думок	багатопартійність на початку XX ст.

Слово вчителя

З'ясувавши основні суспільно-політичні ідеали української нації, давайте визначимо, чи відповідала політика команди В. Януковича цим традиціям.

– Робота з навчальним матеріалом (див. Додаток 3)

Учні опрацьовують матеріал «Революція Гідності 2013-2014 рр. та агресія Росії проти України», рекомендований Міністерством освіти і науки України для учнів 11 класу.

Учні опрацьовують пункт 1-й навчального матеріалу і виконують наступні завдання:
– Прочитайте пункт 1. «Природа режиму В. Януковича» та виберіть з тексту «риси», за якими можна скласти портрет влади за часів В. Януковича за допомогою коротких формулювань. (4 хв.)

Після індивідуальної роботи з текстом учні дають відповіді (метод логічного ланцюжка). Якщо клас підготовлений добре, то можна ускладнити завдання: до кожного опису наводяться приклади за рівнями прояву:

- загальнодержавний;
- регіональний;
- побутовий.

Орієнтовні відповіді:

узурпація, незаконна передача повноважень Президентів, відірваність від потреб суспільства, гонитва за власним зиском, беззаконня, зростання органів з криміналом, погіршення криміногенної ситуації, корупція, виснаження економіки, збільшення державного боргу, посилення залежності від Росії.

Слово вчителя. Резюме (1 хв.)

Отже, політичні прорахунки лідерів Помаранчевої революції призвели до втрати ними авторитету і приходу до влади В. Януковича і Партії Регіонів. Природа цього режиму була антинародною та антидемократичною, що зовсім не відповідало політичним традиціям українського народу. Це стало передумовою суспільно-політичної кризи 2013-2014 рр.

II. ФАЗА ОСМИСЛЕННЯ

СТАДІЯ ПОБУДОВИ ЗНАНЬ. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Причини та привід суспільно-політичної кризи 2013-2015 рр.

Слово вчителя

Ми з вами з'ясували, що основною передумовою кризи державотворення і загострення суспільно-політичних відносин стає антинародний режим В. Януковича. Сама політична система підтримувала негативні тенденції, причиною яких був сам президент зі своєю командою.

– Завдання для учнів. Вправа «Визнач пріоритети» (див. Додаток 4)

Вправа виконується в групах. Після 2-х хвилин роботи групи надають власне бачення логічної послідовності причин.

– На картці визначено причини суспільно-політичної кризи 2013-2014 рр. Виділіть основні та розташуйте їх за пріоритетністю і логічним зв'язком. Визначте, яка з причин стала поштовхом до Революції Гідності. (5 хв.)

Причини:

- корупція і хабарництво в органах влади;
- погіршення соціально-економічного рівня життя;
- порушення прав і свобод громадян;
- несправедливий податковий кодекс;
- політичні репресії;
- падіння авторитету влади;
- відмова від асоціації з Європейським Союзом;
- декларативна євроінтеграція;
- грабунок країни олігархічними кланами, рейдерство.

Орієнтовні відповіді:

Причини:

- погіршення соціально-економічного рівня життя;
- грабунок країни олігархічними кланами, рейдерство;
- корупція і хабарництво в органах влади;
- порушення прав і свобод громадян, політичні репресії;
- декларативна євроінтеграція;
- несправедливий податковий кодекс;
- падіння авторитету влади.

Привід до початку мирних протестів — відмова від асоціації з Європейським Союзом.

– Завдання для учнів. Вправа на поточне закріплення «Експерти проти журналістів»
Учні діляться на групи «Експерти», що відповідатимуть на запитання, та «Журналісти», що ставитимуть питання з теми «Причини та привід суспільно-політичної кризи 2013-2015 рр.». (5 хв.)

Орієнтовні питання:

Питання:

- Що є основною причиною Революції Гідності?
- Яка роль В. Януковича в розгортанні Євромайдану?
- Чи був здатний уряд М. Азарова відстоювати інтереси українського народу?
- Чому влада згорнула процес євроінтеграції?
- Чи був самостійним уряд у прийнятті внутрішньо- і зовнішньополітичних рішень?
- Чи готове було суспільство до захисту своїх прав і свобод?

Слово вчителя

Кожна група надала свій варіант пріоритетності причин суспільно-політичної кризи в Україні. Експерти аргументовано відповідали на питання журналістів. Також ми з вами з'ясували, що останнім кроком до порушення суспільної рівноваги стає раптова відмова уряду від планів підписати на саміті Східного партнерства у Вільнюсі асоціацію України з Європейським Союзом. Саме ця подія викликала розчарування більшості громадян України і призвела до виходу людей на Майдан Незалежності, що і стало початком Євромайдану.

2. Революція Гідності

Слово вчителя

21 листопада 2013 року увійшло в історію нашої країни як день початку мирних протестів громадян України проти відмови уряду Азарова-Януковича від асоціації з ЄС.

– Завдання для учнів. Вправа «Встанови відповідність» (див. Додаток 5)

– Заповніть таблицю, вставивши до відповідної графи назву статті та номери, під якими подані уривки зі статей: (7 хв.)

	лента.ru	тиждень.ua
Назва статті		
Уривки зі статей		

Назви статей:

- Провокуючи Майдан. Віктор Янукович відмовив Україні в євроінтеграції.
- ЗМІ: Янукович заморозив євроінтеграцію на роки.

- 1** Практично одночасно з'явилася інформація, що Київ поновлює переговори з Москвою про свою участь у Митному союзі. Усе це дало привід українцям, що з якоїсь причини відчували себе частиною об'єднаної Європи, говорити про державну зраду з боку Януковича та його команди.
- 2** Коментуючи відмову уряду України продовжити підготовку до підписання Асоціації з ЄС, він підкреслив, що «єдиною людиною, від якої залежала доля асоціації, був Янукович». За словами джерела, Янукович «знав, що ЄС було готове на компроміс у питанні Тимошенко».
- 3** 21 листопада, буквально за декілька днів до початку вільнюського саміту ЄС, на якому очікувалося підписання угоди про асоціацію між Україною і Євросоюзом, офіційний Київ несподівано призупинив підготовку до підписання цього документу.
- 4** Не факт, що колись у близькій перспективі можна буде повернутися до переговорів з Україною про Асоціацію. Насправді Янукович закрити можливість євроінтеграції для України на багато років, а може, навіть вирішив долю Східної Європи на 20-25 років і заморозив усі процеси, які могли тут відбуватися, в тому числі реформи, демократизацію, європеїзацію і т.д.

Орієнтовні відповіді:

	лента.гу	тиждень.ua
Назва статті	Провокуючи Майдан. Віктор Янукович відмовив Україні у Євроінтеграції	ЗМІ: Янукович заморозив євроінтеграцію на роки
Уривки зі статей	3, 1	2, 4

Слово вчителя

Відмова від асоціації спровокувала поглиблення вже існуючої суспільно-політичної кризи, яка розгорнулася ще в 2010 році з податкового майдану і стала поштовхом до початку Євромайдану.

Робота з таблицею (див. Додаток 6)

Учні в групах вивчають події Революції Гідності за навчальними матеріалами пункт 3 «Революція Гідності» та коментованим супроводом вчителя, після чого самостійно дають стислу характеристику етапів Євромайдану, роблять узагальнюючий висновок (20 хв).

«Революція Гідності»

Хронологічні межі	Характеристика етапу	Основні події
21 листопада - 1 грудня 2013		21 листопада 2013 — вихід журналістів на Майдан Незалежності, початок мирних протестів під гаслом відновлення процесу підписання Угоди з ЄС, приєднання студентів та молоді до Євромайдану.
1 грудня 2013 - 16 січня 2014		1 грудня 2013 — побиття студентів загоном міліції «Беркут», збільшення учасників Євромайдану, вимога відставки силового крила уряду, провокації влади проти мітингарів. 8 грудня — початок ленінопаду, створення наметового містечка в Києві та в регіонах. Індивідуальний терор політичних активістів владою, поява «тітушок». Поява Автомайдану, створення урядом «Антимайдану». Переговори В. Януковича із владою Росії. 11 грудня — напад силових підрозділів на Євромайдан, побудова майданівцями барикад. Січень 2014 — створення загонів Самооборони Майдану.

16 січня - 22 лютого 2014	16 січня — прийняття Верховною Радою диктаторських (розстрільних) законів, обмеження конституційних прав і свобод громадян. 19 січня — початок сутичок на вул. Грушевського. 22 січня — вбивство С. Нігояна, М. Жизневського, Р. Сеника. Вихід конфлікту з мирного русла. Вбивства і катування активістів. 29 січня відставка уряду М. Азарова. 18-20 лютого — пік збройного протистояння: сутички на вул. Інститутській та у Маріїнському парку, штурм Майдану внутрішніми військами, підпал Будинку профспілок, розстріли активістів на вул. Інститутській, поява Небесної сотні (77 жертв). 20 лютого — рішення Верховної Ради про засудження насильства, виведення силових підрозділів зі столиці. 21 лютого — угода В. Януковича, лідерів опозиції за посередництва міністрів закордонних справ Німеччини, Франції, Польщі та Росії. 22 лютого — втеча В. Януковича, Верховна Рада відновлює дію Конституції 2004 року.
------------------------------	---

Орієнтовні відповіді:

Хронологічні межі	Характеристика етапу	Узагальнюючий висновок
21 листопада - 1 грудня 2013	Зародження Євромайдану, формування основних вимог мітингувальників	Отже, активісти майдану пройшли шлях від нечисленного мирного протесту в столиці до масового збройного протистояння, конфліктів у регіонах, що було спричинено провокаціями і силовими діями влади проти мирного руху.
1 грудня 2013 - 16 січня 2014	Мирне протистояння активістів, поширення в регіонах, вимоги відставки уряду	
16 січня - 22 лютого 2014	Посилення силового наступу влади, радикалізація Євромайдану, збройне протистояння	

– Завдання для учнів. Вправа «Декодування тексту» (див. Додаток 7)

– Прочитайте текст та виконайте декодування опорних слів різними пунктирами, що подані за зразком: (7 хв.)

факти

судження автора

слова-маркери

Протистояння на вулиці Грушевського дійшло найбільшого напруження 22 січня, коли бойовими кулями було вбито трьох осіб — українця вірменського походження Сергія Нігояна, етнічного білоруса Михайла Жизневського та українця Романа Сеника. Злочин було здійснено у святий для українців День Соборності, одразу після заяв міністрів Януковича про законність використання проти демонстрантів бойових набоїв.

Досі винятково мирному характеру українського протесту дивувався світ. Адже протягом двох місяців мирного стояння сотні тисяч демонстрантів не допустили жодного випадку насильства чи мародерства. Ухвалення «диктаторських законів» і, особливо, убивства демонстрантів вивели конфлікт з мирного русла.

Орієнтовні відповіді:

Протистояння на вулиці Грушевського дійшло найбільшого напруження 22 січня, коли

бойовими кулями було вбито трьох осіб — українця вірменського походження Сергія Нігояна, етнічного білоруса Михайла Жизневського та українця Романа Сеника. Злочин було здійснено у святий для українців День Соборності, одразу після заяв міністрів Януковича про законність використання проти демонстрантів бойових набоїв.

Досі винятково мирному характеру українського протесту дивувався світ. Адже протягом двох місяців мирного стояння сотні тисяч демонстрантів не допустили жодного випадку насильства чи мародерства. Ухвалення «диктаторських законів» і, особливо, убивства демонстрантів вивели конфлікт з мирного русла.

3. Наслідки Революції Гідності

Слово вчителя

Революція Гідності продемонструвала готовність українського суспільства до захисту своїх конституційних прав і свобод. Мирний протест через антинародну політику влади, її небажання йти на поступки народу, трансформувався у масове збройне протистояння. Для України ця революція стала найкрасивішою за роки незалежності.

Український народ заплатив велику ціну за збереження демократії. Небесна сотня стала символом боротьби з авторитаризмом, свідомої самопожертви заради розвитку і благополуччя українського народу.

Наслідками Революції Гідності вважаємо наступне:

- відновлення основних громадянських свобод, порушених «диктаторськими законами»;
- припинення визиску ресурсів країни кланом Януковича;
- відновлення можливостей для реформування країни;
- відновлення руху України до Європи;
- становлення України у світовій громадській думці як держави з власною самобутністю, історією та гідністю;
- зростання самоповаги, патріотизму та солідарності громадян України.

Завдання для учнів. Вправа «Згоден / Не згоден...» (див. Додаток 8)

Завдання виконується учнями індивідуально в зошитах.

– Висловіть стверджувальне і заперечувальне судження щодо проблемного питання: Революція Гідності відвела загрозу встановлення авторитарного режиму в Україні. (3 хв.)

Я згоден..., тому що...

Я не згоден..., тому що...

III. РЕФЛЕКСІЯ

– Відповідь на проблемне питання, поставлене на початку уроку (5 хв.)

– Революція Гідності — подвиг героїв чи марно втрачені життя?

– Який життєвий досвід ми отримуємо, досліджуючи Революцію Гідності 2013-2014 рр.?

Орієнтовні відповіді:

– Я вважаю, що Революція Гідності стала не просто подвигом героїв, а відбулася завдяки героїзму всього українського народу.

– Досліджуючи події Революції Гідності, ми здобули досвід і розуміння того, що кожен народ має право на самоповагу, почуття патріотизму. Але для цього необхідна солідарність усіх громадян України. Майдан продемонстрував здатність українців до самоорганізації, взаємодопомоги та самопожертви, виявив, що для наших співгромадян, незалежно від регіону проживання, етнічної належності та мови, важливими цінностями є свобода, людська гідність, право обирати свою долю.

– Завдання для учнів. Вправа «Новини в різних медіа» (див. Додаток 9)
– Підготуйте в групах коротке письмове повідомлення, що може прозвучати в новинах для одного з наступних видів медіа. (5-7 хв.)

1. Термінове повідомлення репортера радіостанції. «Початок масових протестів у центрі Києва»
2. Повідомлення національної поліції у місцевій газеті щодо подій 18-20 лютого 2014 р.
3. Телевізійні новини. Вшанування пам'яті героїв Небесної сотні.

Орієнтовні відповіді:

1. Сьогодні, 21 листопада о 12.00 на Майдані Незалежності зібралися журналісти та прихильники євроінтеграції у відповідь на призупинення урядом процесу підписання Угоди асоціації з ЄС. Мітинг отримав назву «Євромайдан». Першими до них долучилися студенти, а згодом і опозиція. Протест набуває все більшого поширення. За подальшим розвитком подій слідкуйте у нашому ефірі.
2. Протягом 18-20 лютого 2014 року під час протистояння озброєних та радикально налаштованих мітингарів та спецрозділів внутрішніх військ загинуло 77 осіб та понад 700 осіб було поранено. За фактами вуличних безпорядків, порушення громадського спокою та загибелі людей порушено кримінальні справи. Ведеться досудове слідство.
3. 20 лютого в Україні відзначають День Героїв Небесної Сотні. Акції пам'яті жертв Майдану були заплановані у багатьох містах країни. У перші роковини розстрілів учасників Євромайдану Львів також долучився до заходів вшанування пам'яті Героїв Небесної сотні. У четвер, 19 лютого, відбулася хода «Ми збережемо віру». Учні, студенти, молодь пройшли центром міста та прикрасили реконструкцію барикад часів протистояння на вулиці Інститутській у лютому 2014 року власноруч виготовленими маками. Пропонуємо вашій увазі відеосюжет з місця події.

– Оцінювання власної роботи учнів в групах (див. Додаток 10)

Заповнення індивідуальної картки самооцінки учня (2 хв.)

ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

– Завдання для учнів. Вправа «Телефонний дзвінок до відсутнього на уроці учня»

Учні діляться своїми знаннями, описують здобуті навички, цікаві або проблемні етапи уроку умовному учневі, який був відсутній на уроці. (3 хв.)

Слово вчителя

Отже, сьогодні ми дізналися про причини, події і наслідки Революції Гідності листопада 2013 - лютого 2014 рр. Ця подія стала важливим актом здійснення народом своєї суверенної волі — розбудови демократичної і вільної України. Спроби встановити авторитарний режим і позбавити Україну незалежності у вирішенні внутрішніх і зовнішніх питань було відкинуто. Також сьогодні ми познайомилися з поняттями і технологіями медіаграмотності, які стали помічниками у дослідженні та аналізі сьогодення історичного матеріалу.

Учитель оцінює роботу груп учнів, відзначає кращі відповіді, організованість учнів під час роботи в групах, зазначає типові помилки й недоліки в роботі груп.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Для всіх учнів:

1. Опрацювати навчальний матеріал (див. Додаток 3)
2. Створити соціальну рекламу про учасників Революції Гідності (тематичний малюнок А4). Завдання підвищеної складності:
3. Написати статтю в газету на тему «Революція Гідності: два роки потому...» на замовлення урядів: України, Росії, США.

ДОДАТКИ

Додаток 1. Основні правила роботи з вправами з медіаграмотності та медіаосвіти на уроці історії

Основні терміни та визначення

Критичне мислення — здатність не сприймати все запропоноване на віру, а вивчати й аналізувати інформацію та ідеї з метою розуміння та оцінення.

Мас-медіа — канали поширення масової комунікації (до основних належать періодична преса, радіомовлення, телебачення, інтернет-медіа).

Медіаграмотність — сукупність знань, здобутих у процесі навчання, що дозволяє споживачам критично аналізувати медіаповідомлення для того, щоб бачити там пропаганду, цензуру, однобокість у новинах і програмах суспільного інтересу, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують, причини таких дій, а також розуміти структурні елементи, які впливають на інформацію (власник медіа, модель фінансування, політичні уподобання тощо). Здатність розшифровувати, аналізувати і проводити комунікацію в різноманітних формах.

Медіакультура — сукупність духовних цінностей, створених інформаційно-комунікаційними засобами, що функціонують у суспільстві, щодо елементів культури комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передавання інформації, а також культури її сприймання соціальними групами та соціумом у цілому.

Медіаосвіта — навчання теорії та практичних умінь для опанування сучасних мас-медіа; специфічна, автономна галузь знань у педагогічній теорії та практиці.

Основні правила медіаграмотності:

- критично підходь до сприйняття, оцінювання, та аналізу різних джерел інформації;
- наші знання про світ не є об'єктивною правдою — пам'ятай про це!
- аналізуй ідеї, цінності та уявлення;
- декодуй медіатексти;
- будь уважним;
- будь послідовним;
- намагайся бути об'єктивним;
- осмислюй отримані знання.

Додаток 2

ІНТЕРАКТИВНА ВПРАВА «ФОТОАСОЦІАЦІЯ»

Завдання: попрацюйте в групах, розгляньте світлини, впізнайте та стисло охарактеризуйте історичні події. (5 хв.)

1.

2.

Завдання: попрацюйте в групах, розгляньте світлини, впізнайте та стисло охарактеризуйте історичні події. (2-3 хв.)

3.

4.

Додаток 4

ВПРАВА «ВИЗНАЧ ПРІОРИТЕТИ»

Завдання: на картці визначено причини суспільно-політичної кризи 2013-2014 рр. Виділіть основні та розташуйте їх за пріоритетністю і логічним зв'язком. Визначте, яка з причин стала поштовхом до Революції Гідності. (5 хв.)

Причини:

- корупція і хабарництво в органах влади;
- погіршення соціально-економічного рівня життя;
- порушення прав і свобод громадян;
- несправедливий податковий кодекс;
- політичні репресії;
- падіння авторитету влади;
- відмова від асоціації з Європейським Союзом;
- декларативна євроінтеграція;
- грабунок країни олігархічними кланами, рейдерство.

Додаток 5

ВПРАВА «ВСТАНОВИ ВІДПОВІДНІСТЬ»

Завдання: заповніть таблицю, вставивши до відповідної графи назву статті та номери, під якими подані уривки зі статей. (7 хв.)

	лента.гу	тиждень.ua
Назва статті		
Уривки зі статей		

Назви статей:

- Провокуючи Майдан. Віктор Янукович відмовив Україні в євроінтеграції.
- ЗМП: Янукович заморозив євроінтеграцію на роки.

Уривки статей:

1 Практично одночасно з'явилася інформація, що Київ поновлює переговори з Москвою про свою участь у Митному союзі. Усе це дало привід українцям, що з якоїсь причини відчували себе частиною об'єднаної Європи, говорити про державну зраду з боку Януковича та його команди.
2 Коментуючи відмову уряду України продовжити підготовку до підписання Асоціації з ЄС, він підкреслив, що «єдиною людиною, від якої залежала доля асоціації, був Янукович». За словами джерела, Янукович «знав, що ЄС було готове на компроміс у питанні Тимошенко».
3 21 листопада, буквально за декілька днів до початку вільнюського саміту ЄС, на якому очікувалося підписання угоди про асоціацію між Україною і Євросоюзом, офіційний Київ несподівано призупинив підготовку до підписання цього документу.
4 Не факт, що колись у близькій перспективі можна буде повернутися до переговорів з Україною про Асоціацію. Насправді Янукович закрити можливість євроінтеграції для України на багато років, а може, навіть вирішив долю Східної Європи на 20-25 років і заморозив усі процеси, які могли тут відбуватися, в тому числі реформи, демократизацію, європеїзацію і т.д.

Додаток 6

РОБОТА З ТАБЛИЦЕЮ «РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ» (20 хв.)

Завдання: учні по групах самостійно вивчають події Революції Гідності за навчальним матеріалом п. 3 «Революція Гідності» (див. Додаток 3), дають стисло характеристику етапів Євромайдану, роблять узагальнюючий висновок.

Хронологічні межі	Характеристика етапу	Основні події
21 листопада - 1 грудня 2013		21 листопада 2013 — вихід журналістів на Майдан Незалежності, початок мирних протестів під гаслом відновлення процесу підписання Угоди з ЄС, приєднання студентів та молоді до Євромайдану.

1 грудня 2013 - 16 січня 2014		1 грудня 2013 — побиття студентів загонм міліції «Беркут», збільшення учасників Євромайдану, вимога відставки силового крила уряду, провокації влади проти мітингарів. 8 грудня — початок ленінопаду, створення наметового містечка в Києві та в регіонах. Індивідуальний терор політичних активістів владою, поява «тітушок». Поява Автомайдану, створення урядом «Антимайдану». Переговори В. Януковича із владою Росії. 11 грудня — напад силових підрозділів на Євромайдан, побудова майданівцями барикад. Січень 2014 — створення загонів Самооборони Майдану.
16 січня - 22 лютого 2014		16 січня — прийняття Верховною Радою диктаторських (розстрільних) законів, обмеження конституційних прав і свобод громадян. 19 січня — початок сутичок на вул. Грушевського. 22 січня — вбивство С. Нігояна, М. Жизневського, Р. Сеника. Вихід конфлікту з мирного русла. Вбивства і катування активістів. 29 січня — відставка уряду М. Азарова 18-20 лютого — пік збройного протистояння: сутички на вул. Інститутській та у Маріїнському парку, штурм Майдану внутрішніми військами, підпал Будинку профспілок, розстріли активістів на вул. Інститутській, поява Небесної сотні (77 жертв). 20 лютого — рішення Верховної Ради про засудження насильства, виведення силових підрозділів зі столиці. 21 лютого — угода В. Януковича, лідерів опозиції за посередництва міністрів закордонних справ Німеччини, Франції, Польщі та Росії. 22 лютого — втеча В. Януковича, Верховна Рада відновлює дію Конституції 2004 року.

Додаток 7

ВПРАВА «ДЕКОДУВАННЯ ТЕКСТУ»

Завдання: прочитайте текст та виконайте декодування опорних слів різними пунктирами, що подані за зразком:

факти — події, які не викликають сумніву;
судження автора — оцінка автора того чи іншого історичного явища;
слова-маркери — слова, які визначають забарвленість тексту,
замінивши які, ми можемо якісно змінити зміст інформації. (7 хв)

Протистояння на вулиці Грушевського дійшло найбільшого напруження 22 січня, коли бойовими кулями було вбито трьох осіб — українця вірменського походження Сергія Нігояна, етнічного білоруса Михайла Жизневського та українця Романа Сеника. Злочин було здійснено у святий для українців День Соборності, одразу після заяв міністрів Януковича про законність використання проти демонстрантів бойових набоїв.

Досі винятково мирному характеру українського протесту дивувався світ. Адже протягом двох місяців мирного стояння сотні тисяч демонстрантів не допустили жодного випадку насильства чи мародерства. Ухвалення «диктаторських законів» і, особливо, убивства демонстрантів вивели конфлікт з мирного русла.

Додаток 8

ВПРАВА «ЗГОДЕН / НЕ ЗГОДЕН...»

Завдання: висловіть стверджувальне і заперечувальне судження щодо проблемного питання: «Революція Гідності відвела загрозу встановлення авторитарного режиму в Україні». (3 хв.)

Я згоден..., тому що...

Я не згоден..., тому що...

Додаток 9

ВПРАВА «НОВИНИ В РІЗНИХ МЕДІА»

Завдання: підготуйте в групі коротке письмове повідомлення, що може прозвучати в новинах для одного з наступних видів медіа (5-7 хв.):

1. Термінове повідомлення репортера радіостанції. Новина про початок масових протестів у центрі Києва (20 сек.).
2. Повідомлення національної поліції у місцевій газеті щодо подій 18-20 лютого 2014 р.
3. Телевізійні новини. Вшанування пам'яті героїв Небесної сотні (1 хв.).

Додаток 10

ОЦІНЮВАННЯ УЧНЕМ ВЛАСНОЇ УЧАСТІ В РОБОТІ ГРУПИ

Прізвище, ім'я _____

Оцініть себе по кожному з визначених напрямів від 0 до 2 балів

1. Я брав(ла) активну участь у роботі групи _____
2. Я вносив(ла) вдалі пропозиції, які врахувала група _____
3. Я надавав(ла) підтримку іншим членам групи, заохочував(ла) їх до роботи _____
4. Я висунув(ла) цілком нову ідею, що сподобалася іншим _____
5. Я доповідав(ла) класу про результати групової роботи _____
6. Я був(ла) коректним(ою) _____

Всього балів _____

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК
з теми «Революція Гідності»
на тлі суспільно-політичної кризи 2013-2015 рр.»

Терміни	Визначення
Суспільно-політична криза	переломний момент у розвитку соціально-політичного процесу у країні, різкий перехід політичної ситуації з одного якісного стану в інший.
Революція	докорінний переворот в соціально-економічному й <u>політичному житті</u> суспільства; спосіб переходу від одного якісного устрою суспільства до іншого, який забезпечує його поступальний розвиток; зміна віджилого суспільного ладу на новий, <u>прогресивніший</u> .
Автомайдан	мобільний підрозділ Євромайдану, який складався з групи самостійних колон автомобілістів. Виконували екстериторіальні завдання мирного спротиву владі: патрулювання вулиць, блокування адміністративних будівель і помешкань членів режиму, супроводження та евакуація активістів.
Євромайдан	національно-патріотичні протестні акції з 21 листопада 2013 до 22 лютого 2014 рр. в Україні, передусім, проти корупції, свавілля правоохоронних органів та сил спецпризначення, а також на підтримку європейського вектора зовнішньої політики України.
«Небесна сотня»	прийнята в Україні збірна назва загиблих учасників акцій протесту (Революції Гідності) у грудні 2013 - лютому 2014 року.
Самооборона	всеукраїнський понадпартійний громадський рух, добровільне громадське формування, що діє на основі самоорганізації, громадянської солідарності та координації діяльності структур різного рівня. До складу входять активісти Євромайдану, організовані у загони самооборони, які призначені для забезпечення безпеки учасників протестів, підтримання громадського порядку на території, контрольованій активістами, та інших заходів.
Волонтерський рух	спосіб підтримки, піклування, надання допомоги членам громади; взаємодії між людьми для спільного вироблення нових шляхів вирішення проблем, які виникають. Це створює можливості для навчання та розвитку впродовж життя кожної людини.
Революція Гідності	політичні та суспільні зміни в Україні з 21 листопада 2013 до лютого 2014 року, викликані відходом політичного керівництва країни від законодавчо закріпленого курсу на Європейську інтеграцію та подальшою протидією цьому курсу. Однією з головних причин протестів стала надмірна концентрація влади в руках В. Януковича.

Додаток 12

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ДОВІДНИК З ТЕМИ «РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ»

Дата	Подія
2013 рік	
<i>21 листопада</i>	<i>Початок Революції Гідності.</i> Кабінет Міністрів України вирішив призупинити процес підготування до укладання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.
<i>24 листопада</i>	Великий мітинг на Майдані Незалежності. Перші сутички із міліцією.
<i>30 листопада</i>	<i>Перший силовий розгін мітингувальників.</i>
<i>1 грудня</i>	Півмільйонне Всеукраїнське народне віче на Майдані Незалежності. Захоплення КМДА і Будинку профспілок.
<i>8 грудня</i>	<i>«Марш мільйонів».</i>
<i>15 грудня</i>	<i>«День гідності».</i> Євромайдан прийняв резолюцію, яка забороняє Президентів підписувати угоду про вступ України в Митний союз.
<i>22 грудня</i>	Створення загальнонаціональної організації Всеукраїнське об'єднання «Майдан».
2014 рік	
<i>16 січня</i>	Прийняття Верховною Радою <i>«диктаторських законів».</i>
<i>19 - 22 січня</i>	Криваві сутички між мітингувальниками і «Беркутом».
<i>22 січня</i>	<i>Перші жертви</i> Революції Гідності. Смерть <i>Сергія Нігояна та Михайла Жизневського.</i>
<i>22-27 січня</i>	Захоплення Державних Адміністрацій в областях України.
<i>28 січня</i>	Верховна Рада України скасувала «диктаторські закони 16 січня». У цей же день М. Азаров та весь уряд пішов у відставку.
<i>29 січня</i>	Верховна Рада ухвалила законопроект щодо амністії учасників акцій протесту.
<i>15 лютого</i>	Мітингувальники почали звільняти КМДА.
<i>18-20 лютого</i>	<i>Пік Революції.</i> Криваві сутички в центрі Києва, підпал Будинку профспілок та смерть багатьох Євромайданівців (<i>«Небесна сотня»</i>).
<i>20 лютого</i>	Верховна Рада прийняла постанову «Про засудження застосування насильства, яке призвело до загибелі мирних громадян України».
<i>21 лютого</i>	Лідери опозиції підписали з В. Януковичем угоду, але Євромайдан не визнав її і вирішив йти до кінця.
<i>Ніч з 21 на 22 лютого</i>	Втеча В. Януковича.
<i>22 лютого</i>	<i>Кінець режиму Януковича:</i> Верховна Рада України 328-ма голосами народних депутатів підтримала Постанову про усунення Віктора Януковича з посади Президента України.